

Pagina 2

- ACTUALITATEA
PENTRU TINERET
- Sibiu — cursuri
de vară
- Cor centenar
- Medalion literar

- Ce și cit învățăm
din viața unei
personalități
- Alice Vera Căli-
nescu

„CRED CĂ TINERII AR TRE-
BUI SĂ RETINĂ DIN VIAȚA
LUI G. CĂLINESCU MO-
DESTIA ȘI IMENSA LUI PU-
TERE DE MUNCĂ”

Pagina 3

Pagina 5

- Cronică literară
de Al. Piru
- Trei poete
- Responsabilita-
tea față de Emi-
nescu
- Jurnalistică
la 1877

- Poeme de Viorel
Sâmpetean și
Vasile Zamfir
- Proză de Andrei
Retevoescu și
Cristian Dumitrescu
- Constelații lirice
— Ion Burnar

Paginile 6-7

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Scînteia

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC

tineretului

Anul VIII
Nr. 30 (357)
12 pagini — 3 lei
Simbătă
30 iulie
1988

Unitate de gînd și voință

Am sărbătorit, întregul popor, într-o vibrantă unitate de gînd și voință în jurul partidului, al eminentului său conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu, 23 de ani de la Congresul al IX-lea. 23 de ani de cînd, prin voința unanimă a comunistilor din patria noastră, a întregii națiuni, Congresul al IX-lea — moment epocal în bogata istorie a pămîntului românesc — l-a ales pe tovarășul Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de partid. Aceste momente de incandescentă opțiune pentru o istorie nouă — Congresul al IX-lea al partidului și alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului — au deschis în viața națiunii noastre șirul unor cuprinzătoare și profunde transformări revoluționare, cu totul remarcabile, ce se înscriseră în pagina de aur a muncii și vieții poporului român. Avînd în fruntea sa pe marele erou al României socialiste, națiunea noastră a pășit în anii de după Congresul al IX-lea al partidului pe un luminos și mereu ascendent drum de glorioase împliniri, într-o epocă de inegalabil dinamism și strălucită efervescență creatoare, o epocă a unui avînt constructiv fără precedent. Cu legitima mîndrie patriotică, cu sentimentul dăruirii și angajării revoluționare, hotărîți în a urma ferm, neabătut, îndemnurile și indicațiile prețioase ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, participanți activi la ridicarea patriei pe noi culmi de progres și civilizație socialistă, numim perioada de după Congresul al IX-lea al partidului — epoca celor mai rodnice fapte în muncă și spirit, epoca ce a conturat un nou chip României, ce i-a dat o nouă tinerețe și o strălucită șansă în viitor — „Epoca Nicolae Ceaușescu”. Am omagiat în aceste zile fierbinți de iulie, la 23 de ani de la Congresul al IX-lea al partidului, personalitatea de excepție a ctitorului României de azi, am adus vibrantă și profundă recunoștință partidului.

Părtașă cu dăruire și entuziasm revoluționar la înfăptuirea noului destin al patriei, tînăra gene-

„SUPLIMENTUL LITERAR-ARTISTIC”

(Continuare în pag. a II-a)

Costinești — spațiu al binemeritatelor vacanțe și, mai ales, al educației complexe și permanente. A început, aici, Gala filmului pentru tineret, acțiune menită să stimuleze creația cinematografică de valoare, ancorată în realitatea fierbinte a patriei.

Nu incapa îndoială că și în planul creației literar-artistice Congresul al IX-lea al partidului a însemnat — la fel ca în toate domeniile de activitate — o adevărată piatră de hotar, de la care, din perspectiva timpului, vor trebui evaluate multe mutații, de structură și de orientare, petrecute în chiar viziunea scriitoricească asupra vieții, a istoriei, prezentului și viitorului.

Înainte de toate, Congresul al IX-lea al P.C.R. — prin alegerea în fruntea partidului și a statului nostru a tovarășului Nicolae Ceaușescu — a condus la instaurarea unui climat literar ce abia dacă putea fi întrezărit înainte; un climat caracterizat prin largă emulație creatoare a talentelor din toate generațiile, desfășurată întru folosul și binele culturii. Acum, în perioada celor

douăzeci și trei de ani, s-au afirmat sute de poeți, prozatori, critici literari în ale căror cărți și pagini noul, proșpețimea, ideile originale și-au găsit și-si găsesc spațiile de manifestare ce li se cuvin de drept în mersul și evoluția firească a unei cul-

clase și contemporane, de pe toate meridianele, știut fiind că o largă educație culturală nu poate fi posibilă (sau, oricum, rămîne astfel incompletă) decît prin asimilarea, prin cunoașterea a ceea ce s-a scris — firește valoros! — în alte zări ale

ra inimii este chemat să dea grai sentimentelor cele mai nobile ale colectivității, își are azi un loc bine definit în contextul mai general al culturii românești.

Răspunzînd imperativelor puse în fața lor de către patrie, de către partid și societate, prozatorii, poeții, dramaturgii și-au probat — de nenumărate ori în cei douăzeci și trei de ani care au trecut de la istoricul Congres — receptivitatea față de marile probleme ale poporului, ale socialismului. Adevărul acesta s-a văzut, se vede în paginile volumelor care au apărut și apar — toate îmbogățind, azi, patrimoniul literaturii noastre contemporane.

FLORENTIN POPESCU

Starea de conștiință

Congresul IX e mereu deschis ca o sublimă stare de conștiință și energia unui zbor decis spre comunistă noastră biruință.

Marele Forum nu s-a încheiat și nu se va încheia nicicînd sub soare spiritul său e pururi convocat să lumineze calea viitoare.

Continuăm lucrările în plen la scara permanentelor victorii cotidian votînd în mod solemn justele ample noastre traiectorii.

Sub simbolul întii opțiuni urmăm neabătut în gînd și faptă pe fiul cel mai bun dintre cei buni desăvîrșind lucrarea-i înțeleaptă.

Congresul IX e mereu deschis spiritul său neincetînd devine combustie a unui zbor decis spre orizontul faptelor de mine.

GHEORGHE SMEOREANU

Măreața împlinire

În al doilea rînd, largă deschidere care s-a produs în literatura română după 1965 a permis pe de o parte reevaluarea operelor contemporane și repunerea în circuit a valorilor trecutului nu prea îndepărtat, iar pe de altă parte, tot acum au fost traduse masiv mari opere ale literaturii universale,

lumii și a intrat ca atare în patrimoniul universal.

Aș îndrăzni, de asemenea, să adaug la toate acestea (și la încă multe altele) adevăratul cîștig în demnitate al scriitorului, al creatorului în general. Respectat, apreciat și bucurîndu-se tot mai mult de prețuirea și stima societății, omul condeiiului, cel care prin forța gîndului și căldu-

Pagina 9

- Dezbaterea noastră
- Pe ce credeți că se bazează succesul romanului „Cel mai iubit dintre pămînteni”? (VIII)

- Raportări la universal
- Sub semnul pro-teic al acuității realiste
- Analiză și monografie
- Ce mai scriu revistele?

Pagina 10

Pagina 11

- Serialul nostru :
Borges despre
Borges
- Popasuri :
Florența
- Tabela de mar-
caj

ACTUALITATEA pentru TINERET

NOTE • INFORMAȚII • MICROINTERVIURI AGENDĂ • AVANPREMIERE • RECOMANDĂRI

Sibiu — cursuri de vară

Ieri, 29 Iulie 1988, la Universitatea cultural-științifică din Sibiu s-au deschis cursurile de vară cu genericul Știință, cultură și civilizație românească. Ajunse la ediția a III-a, aceste cursuri ce se bucură de participarea unui mare număr de oameni ai muncii, se vor desfășura în perioada 29 Iulie — 7 august și au, ca invitați, personalități ale științei și culturii noastre, dintre care menționăm: Solomon Marcus, Ștefan Pascu, Andrei Pleșu, Edgar Papu, Radu Voinea, Mihai Drăgănescu, Marcian Bleahu.

Un Anton Pann al picturii

Un pictor fără prejudecăți pare a fi Constantin Agachi, care înregistrează cu cea de-a doua sa „personală” un moment de vîrf al expozițiilor găzduite în prima jumătate a anului 1988 la Galeria 8. În culori calde, generoase și invăluitoare, el acuze în fața privitorilor, cu un stil sprinter și sigur, o lume de povești cu personaje desprinse din cărțile lui Creangă (Flămînzilă) sau luate din realitatea cea mai banală (femeie la telefon, cofetăreasă la lucru, precepeață la piață), o lume a petrecerilor cu acordeoniști și a picnicurilor cu „ținută obligatorie”. Toate acestea compun un Isarlik propriu, gălăgios, pestriț și plin de mișcare ce face din expoziția sa o reușită încântătoare. (FLORIAN POPA).

Studioul de creație

În această vacanță continuă să ființeze, la Muzeul Colectiilor de Artă, Studioul de creație pentru copii și tineret, care a împlinit, iată, anul acesta opt ani de existență. Deschis copiilor și tinerilor de orice vîrstă, studioul urmărește în primul rînd nu numai dezvoltarea unor abilități creatoare, ci și formarea unei autentice sensibilități față de operele artistice, astfel încît tinerii să fie capabili să perceapă valoarea și mesajul operei de artă. Participanții beneficiază de sprijinul unor instructori — specialiști în materie.

Medalion literar

Muzeul Literaturii Române a organizat la sediul Liceului „Zola Kosmodemianskaia” o instructivă manifestare purtînd titlul „Medalion literar Șt. O Iosif”, cu ocazia împlinirii a 75 de ani de la moartea poetului. Scriitorii, criticii și istoricii literari au evocat viața și personalitatea acestui virtuoz al versificației și al armoniilor imitative, iar cunoscuții actori au recitat versuri, caracterizate prin simplitate, gingăsie și muzicalitate, din creația lui Șt. O. Iosif.

Simeze timișorene

La Galeriile de artă „Helios” din Timișoara este deschisă, în aceste zile, o expoziție de pictură. Este vorba de personala Floricăi Orăvișan care aduce în prim-planul atenției publicului o suită de lucrări de dată recentă, glosind pe marginea unor mereu vechi și mereu noi sugestii ale peisajului și naturii moarte. Originalitatea picturilor constă însă în viziunea modernă, în limpezimea deciziilor plastice, în ineditul fragmentelor de realitate decupate de artistă, în subtilitatea soluțiilor compoziționale și într-o anume armonie de tonuri stinse.

Tot la Timișoara, mai este încă deschisă expoziția cu lucrările de diplomă ale elevilor absolvenți ai Liceului de artă, secția design. Organizată în spațiul complexului muzeal, expoziția depășește cu mult nivelul unei manifestări școlare, ea impresionînd prin maturitatea, inventivitatea și gradul înalt de pricepere (tehnică, inginerescă, plastică) al acestor tineri, dovedind, totodată, însușirea, de-a lungul anilor de învățămînt, a numeroase cunoștințe din domeniul de specialitate: instalații, rezistență a materialelor, ergonomie, estetică, optică, anatomie, etc.

Poezia argheziană

La Casa memorială „Tudor Arghezi” a avut loc o emoționantă evocare a acestui mare și original artist al cuvîntului cu tema „Universul cotidian în

Cor centenar

Corul sâtesc Cîntarea brăneșteană din comuna Brănești, județul Dimbovița, împlinește în curînd 100 de ani de existență.

Înființat în 1888 pe lângă Casa de citit, corul este dirijat începînd cu 1948 de prof. Dumitru Bendic. Începînd cu 1951 este la-

poezia argheziană”. Poeți și actori au recitat versuri din creația argheziană sub semnul ideii din „Inscripție pe o ușă”: „Cînd vii, păsește slobod, rizi și cîntă / Necazul tău îl uită-ntr-un prag. / Căci neamul trebuie să-ți fie drag / Și casa ta să-ți fie zilnic sfîntă”. (F.P.M.).

O expoziție incitantă

O expoziție cu un aer tînesc, inventiv este cea a ti-

nerilor tulcenți Carmenita și Gabriel Brojboiu deschisă la Galeriile Cupola din Iași. Discipoli ai maestrului Dan Hatmanu, cei doi tineri au participat cu succes la expoziții de grup organizate în țară și în străinătate (R.F.G., Olanda, Japonia, Franța, Belgia, Canada, U.R.S.S.).

Lucrările de grafică ale Carmencitei Brojboiu sînt executate cu mare finețe pe monotema Scaunele și Speranțe și viziuni inspirate din opera lui Kafka, susținînd cu succes legătura dintre artă și literatură. Lucrările de sculptură ale lui Gabriel Brojboiu sînt realizate într-o manieră originală: iposul are ușoare imixțiuni de culoare. Expoziția celor doi tineri are forța transpunerii sinere a emoțiilor trăite. (GABRIELA CIOBANU).

Recorduri

Iubitorii sporturilor, de orice factură ar fi acestea, sînt nu numai spectatori entuziaști, ci și cititori pasionați ai publicațiilor de specialitate. De curînd, sub egida Consiliului Național pentru Educație Fizică și Sport, a apărut Record '88, publicație-magazin care conține multe informații din lumea sportivă. Aflăm amănunte inedite despre diverse recorduri mondiale, mărturisiri ale marilor campioni, date puțin cunoscute privind competițiile internaționale de prestigiu. „Vedetele” sumarului sînt fotbalul (Campionatul european de fotbal '88), sporturile de iarnă (Calgary '88), navigația cu veliere, gimnastica. Colectivul de redacție este alcătuit din T.I. Stelian, Maria Cune, Florian Popa Micșan, Milena Mihăescu, Nicolae Șerbănescu, Vitalie Teodor, G. Magheru (rebus), iar grafica aparține lui G. Florea. Prin bogăția și probitatea informației, Record '88 pledează pentru înțelegerea complexă a sportului. (C.D.N.).

Lecturi fundamentale

Sadoveanu despre Creangă

Copilăria îi este ruptă din rai și acest rai nu este altul decît Ozana pe care cu toții de la el și știm ca fiind curgătoare și limpede ca cristalul. În lunca riului, și mai sus la Pipirig, se petrece aievea una dintre operele capitale ale literelor românești. Atît de importantă pentru călătoria literelor prin spiritul românesc încît în următoarele sute de ani aproape că nu va fi examen de limba română în care să nu se ceară, spre adîncă învățatură și cunoaștere a limbii meșteșugite, o analiză pe un text de Creangă. Asta ca supremă probă care, o dată trecută, face onoare și mîndrie oricui. Ion Creangă a fost, deci, și rămîne deci, neostoitul dascăl de românește. Venea din țara copilăriei știutor de povești, purtînd cu sine un capital consistent de amintiri pe care cu siguranță că scriindu-le le va mai și înflori (că altfel nici nu se poate), le va mai și brodi și mai ales le va împănă cu tot ce avea mai suculent și mai sugestiv limba română. Mare moștenitor al lui Ion Creangă, prozatorul Mihail Sadoveanu („Unele pasagii din «Amintiri», le știm pe de rost”) ține în 1940, la Academia Română, o cuvîntare avînd ca subiect viața povestitorului, a fabulosului literat, a inegalabilului minutor de limbă românească. Aflăm, după „Amintirile din copilărie”, o viață de om, cu meandre, sușuri și coborîșuri, cu o nestînsă bucurie — cea a creației literare. Spunea Sadoveanu: „Era odată o capră care avea trei iezi...” Povestea aceasta am auzit-o de atîtea ori în copilăria noastră. Am auzit-o povestită și-n douăzeci de cuvînte ca o informație de gazetă. Vedeți ce-a făcut Creangă. Ce nuvelă dramatică, cu descripții și tipuri. Aurul a fost de șapte ori lămurit în foc și ciocănit cu răbdare. E o creație cu totul extraordinară; e ceva nou, adaos la totalitatea lucrurilor din această lume”. Senzațional este acest omagiu adus creației — să aduci lumină nouă la străvechea lumină a lumii.

Unitate de gînd și voință

(Urmare din pag. 1)

rație, urmînd neabătut cuvîntul partidului, exemplul eroic al strălucitului său conducător, pătrunsă de un patriotism înflăcărat, a fost, clipă de clipă, alături de întregul popor în marea epopee de construcție socialistă desfășurată în „Epoca Nicolae Ceaușescu”. În tot ce s-a înfăptuit în acești ani de mărețe construcții, de remarcabile împliniri spirituale, de mutații profunde în toate domeniile vieții sociale, de la Transfăgărășan la Canalul Dunăre — Marea Neagră, de la marile șantiere din noile orașe pînă la zecile de platforme industriale,

de la șantierele naționale ale tineretului pînă la construcția strălucitorului București, de la amfiteatrele și laboratoarele unde se descoperă tainele învățaturii și ale științei și pînă la creațiile științifice, tehnice și artistice, tinăra generație s-a aflat în primele rînduri ale muncii pentru țară, urmînd, într-o deplină unitate de gînd și voință, cuvîntul mobilizator al secretarului general al partidului, dînd expresie, prin faptă dăruită, unui nou romantism revoluționar, conturînd, prin înaltă conștiință comunistă, chipul cotidian al uneia dintre cele mai importante realizări ale anilor deschiși de

Congresul al IX-lea — omul nou. Participînd plenar la glorioasele împliniri ale „Epocii Nicolae Ceaușescu”, tineretul patriei a dat deplină expresie opțiunii sale înflăcărate de a acționa și în viitor cu maximă responsabilitate, pentru îndeplinirea exemplară a hotărîrilor Congresului al XIII-lea al partidului, a indicațiilor și orientărilor de inestimabilă importanță teoretică și practică ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru a da acestui timp eroic și dens din istoria noastră — timpul cel mai înalt al creației, al împlinirii revoluționare — noi și mărețe dimensiuni.

Ce e nou la teatru

Interlocutor azi

Eugen Mazilu

Directorul Teatrului Dramatic Constanța

— Spuneți-mi, tovarășe director, este adevărat că Teatrul constănțean nu are relache în perioada de vară?

— Într-o anumită măsură, cam așa stau lucrurile. Celelalte teatre din țară obișnuiesc să își întrerupă stagiunea pe timpul verii. Desigur, fac turnee, dintre care multe pe litoral. Pentru noi, însă, așa-zisa stagiune estivală constituie, de fapt, prelungirea stagiunii trecute și începutul celei viitoare.

— Care considerați că este „vedeta” repertoriului dumneavoastră în această vară?

— Fără îndoială, montarea cu Oedip. Realizarea spectacolului se înscrie în ambițiosul nostru proiect intitulat „Seri de teatru antic”, al cărui debut a avut loc cu un deceniu în urmă. De-a lungul anilor, au fost reprezentate Medeea, Ifigenia, Hecuba, sub îndrumarea unor regizori precum Gheorghe Jora sau Silviu Purcărete. Oedip atrage de fiecare dată un mare număr de spectatori. El se desfășoară în aer liber: la Mamaia, pe malul lacului, la Cap Aurora, pe plajă, la Mangalia, în parcul arheologic. „Sce-nografia” naturală contează foarte mult. La Oedip au colaborat din plin toate forțele noastre teatrale. Pe baza tragediilor lui Sofocle și Eschil, actorul Vasile Cojocaru (prezent și în rolul titular) a semnat scenariul, iar regia aparține lui Andrei Mihalache și Dominic Dembinski.

— Ce alte piese de teatru găzduiește scena constănțeană?

— Recent, au fost realizate Orice nas își are nașa, de I. D. Șerban, și Trăsura la scară, de Mihai Ispirescu. În scurtă vreme, vor avea loc premierele Vinătoarea de rațe, de Vampilov, și Mincinosul, de Goldoni. Ultima semnificativă debutul regizoral la Constanța al lui Tudor Chirilă.

— Remarca de acum mă determina să vă cer câteva amănunte despre trupă...

— Din echipa actuală am aminti pe regizorul Andrei Mihalache (lui se va alătura Tudor Chirilă), pe actorii Valentina Bucur, Caracășian, Ileana Ploscaru (desi pensionată, dînsa mai colaborează cu noi), Ana Mirena, Elena Gurgulescu, Diana Cheregi, Nina Udrescu, Maria Nestor, Cristina Opresan, Emil Sasu, Jean Ionescu, Emil Birlădeanu, Titus Gurgulescu, Vasile Cojocaru, Liviu Manolache, Vasile Gherghilescu.

— Activitatea teatrului se reduce la spectacolele din repertoriu?

— Sîntem puternic implicați în sfera de manifestări „Pontica”, ce se va desfășura și anul acesta, prin întâlniri pe nave, prin întâlniri cu dramaturgi (în ediția 1988: Ion Coja și Tudor Popescu), prin lecturi-test de opțiune repertorială găzduite în incinta unor mari întreprinderi locale, prin recitaluri din lirica mării susținute în muzee și biblioteci. Țin să menționez că în perioada 5—15 Iulie am participat la decada „Dobrogea — istorie și contemporaneitate” care a avut loc în Stațiunea Tineretului de la Costinești. În vacanțele elevilor, organizăm matinee școlare. Actorii noștri pregătesc echipele teatrale de amatori prezente în Festivalul Național „Cîntarea României”. Avem în atenție revitalizarea Studioului de teatru experimental.

— În încheiere, dezvăluți-mi „surpriza” pentru stagiunea viitoare...

— Este vorba de pregătirea unui alt spectacol din seria „Serilor de teatru antic” — Legende Atrăzilor.

— Îl vom vedea și îl vom comenta, deci, în următoarea vară.

GABRIEL RUSU

— Dați-mi voie, stimată Alice Vera Călinescu, să vă mulțumesc că ați acceptat să-mi acordați interviul. G. Călinescu ar fi împlinit 89 de ani. Este un moment pe care „Suplimentul literar-artistic al Școlii tineretului” țin să-l omagieze. V-aș ruga să-mi spuneți în ce împrejurare l-ați cunoscut?

— Am mai spus, în interviul din „România literară”, acum câțiva ani. Dar, dacă dorți, repet pentru cititorii tineri. Eram elevă în ultima clasă de liceu, treceam cu o colegă cam pe la capătul de odinioară al tramvaiului 20, pe Șoseaua Kiseleff. Acolo, două persoane căutau ceva în boschet. Pierduseră un ceas, după cum am aflat. Colega mea îl recunoscu pe Ion Vinea. Celălalt era G. Călinescu. Ceasul nu a mai fost găsit, în schimb noi am fost invitate să luăm ceva răcoritor, pe aproape. Atunci am aflat că G. Călinescu era profesor. Faptul m-a intimidat. El a observat. A vrut să mă determine să spun ceva, întrebându-mă dacă îmi plac poeziile și care anume. Ca o elevă silitoare, m-am ridicat de la masă și am recitat pe nerăsuflăte. Scrisoarea III de M. Eminescu.

— Ce v-a atras îndeosebi, la G. Călinescu? Care anume din calitățile sale v-au decis să alegeți un drum comun în viață?

— La 28 de ani ai săi, nici el nu era o personalitate. Nici eu la cei 18 ani ai mei nu știam ce e o personalitate și în nici un caz, nu urmăream să mă mărit cu o personalitate.

— G. Călinescu a îndemnat-o pe Gerda Barbilian să scrie o carte în legătură cu soțul ei. Volumul a apărut abia în 1975. Se numește „Ion Barbu, Amintiri”. Pe dumneavoastră nu v-a tentat scrisul? Cît a trăit G. Călinescu n-a încercat să vă trezească apetenta pentru cuvântul scris?

— Nu, niciodată. Ceea ce nu înseamnă că m-a ținut departe de scrisul său. Îmi citea textele, înainte de a le încredința tiparului. Mai mult, făceam parte din familia lui spirituală care era compusă și din membrii institutului.

— G. Călinescu a debutat în 1926 în „Universul” lui Perpessiciu și în revista „Sburătorul” în următorul an, cu poezii improvizate. Vă amintiți ceva în legătură cu acest moment care marchează evoluția oricărui scriitor?

— Nu îl cunoșteam atunci.

— Cu un volum complet, mic ce-l drept, va apărea abia în 1937 cind va scoate culegera de Poezii și în care intenția autorului era după cum notează în „Istorie” să-și facă un program pentru o lirică încă tainuită. Ținea atât de mult să fie poet? Știu că făcea o disociere fermă între cronică și critică, și-și manifesta regretul că spațiul critic al vremii sale era încă gol. De fapt, ce-și dorea cel mai mult să fie?

— Om de cultură și de bine al țării lui, așa cum a rămas toată viața și cum îl dezlătuie opera.

— G. Călinescu era mereu în criză de timp. Tot amina termenul și acest lucru rezultă din corespondența lui cu Alexandru Rosetti. „Istoria literaturii române de la origini și până în prezent” anunțată în 1936 va apărea la sfârșitul lunii iulie 1941. Justifică întârzierile pentru că voia „să facă lucrurile bine”, nu din ezitare. Această rigoare îl caracteriza tot timpul, chiar și în lucrurile mărunte?

— Nu a fost nicicînd în criză de timp. Era proverbial pentru punctualitate, amintirile de care amintiți presupuneau într-adevăr, rigoare. În corespondența cu Al. Rosetti pe care am recitat-o de curînd, preciza: „Nu scriu decît despre ceea ce știu bine” (7 II 1942).

— Vorbii-ne, vă rog, despre perioada redactării „Istoriei literaturii române”?

— „Istoria literaturii române” a scris-o toată viața... Prima ediție a apărut în 1941. Fiind mereu alături de el, dacă mi se cere să definesc anii cită scris la această carte, n-aș putea să aleg decît un singur cuvînt: muncă. O muncă fără preget, un program riguros, multe renunțări. Pentru ediția a II-a, cele mai edificatoare sînt inșeși paginile cu adaosuri pe margini, rezul-

tate ale altor ani de informații și acumulări, de date pe baza documentelor autentice. Totul datorat unei profunde cunoașteri a surselor.

— Se aștepta G. Călinescu ca opera lui să stîrnească un asemenea val de protest? Cum a reacționat, citind articolele, broșurile, notele și însemnările negative? Au fost aproape 120, continuat cu încă 15 intervenții în 1942.

— Ar trebui să cunoașteți cum a reacționat la afrontul din Italia, cînd nu a putut expune conferințele despre

— A fost respect și a durat toată viața.

— De ce nu se înțelegea G. Călinescu cu Nicolae Iorga?

— Nu înțeleg. Eu știu că era în mare admirație pentru Iorga, iar portretul din Istoria literaturii este cea mai bună mărturie a preturii nu pe care o arăta, ci pe care o avea sincer.

— Deschiderea lui G. Călinescu spre arte, muzică, teatru, cinema îl relevă ca pe un om sensibil și atent la tot ce îl înconjură. Reprezentațiile de teatru ti-

nistea și bucuria sufletească?

— Munca, lecturile de calitate, muzica și curățenia sufletească a omului. Avea nevoie să creadă în omul de lângă el.

— Cu toate meritele pe care le avea, totuși a fost admis cu greu în Universitate, abia în 1937, după ce publicase „Viața lui Mihai Eminescu” și „Opera lui Mihai Eminescu”. De asemenea, în 1942 opera lui însuma numeroase monografii, studii critice, articole, recenzii, romane, etc. I s-a respins propunerea de a deveni profesor. Mai tirziu, a fost scos definitiv de la catedra de „Istorie a literaturii române” a Universității din București. Cum a traversat G. Călinescu această etapă întunecată din viața lui?

— Nu i-a fost ușor. În fond, a avut și el ambiții, orgolii. Dar, și mîndrie. Toată trăirea lui, datorată momentelor enumerate de dumneavoastră a avut o urmare deosebită în școala de istorie literară care a concentrat-o în Institut și a dezvoltat-o. Institutul a devenit catedră. Și, neobisnuit, familie. Pentru că lumea l-a cunoscut ca un singuratic. Nu a fost. De familia lui a avut nevoie pînă în ultima clipă a vieții. De fapt, în institut a fost ceea ce și-a dorit mereu, profesor. Nu unul obisnuit, după care să iei notițe, ci așa cum spunea despre el, de la care să înveți cum să-ți întocmești o fisă, cum să-ți organizezi materialul pentru o monografie, dar și cum să te comporți în lume, cum să fii — ceea ce am spus și repet — om.

— George Călinescu n-a lansat nici un scriitor. Eugen Lovinescu trăia febril această stare „vinînd” în cenaclul său talentele literare. Cu toate acestea, la „Jurnalul literar” a lansat o echipă de citiva critici. Pe care dintre ei îl aprecia cel mai mult G. Călinescu?

— Sînt cunoscuți, George Ivascu, Alexandru Piru, Adrian Marino.

— Mihai Ungheanu scria în „Sensul clasicismului” că G. Călinescu era pentru generația lui un exemplu fascinant. Expunerile sale umpleau amfiteatrul chiar dacă toate cursurile erau facultative. Expunerile le regiza acasă, ori pur și simplu erau spontane?

— În ciuda aparentelor, orice mișcare, gest, inflexiune a vocii, erau studiate. Că intervenea ceva pe parcurs, era firesc, rețineți, vă rog, nimic nu era făcut la întimplare. Îi plăcea spectacolul, avea nevoie de dialogul cu sala, provocîndu-l pentru împlinirea comunicării.

— Stimată Alice Vera Călinescu, din biografiile scrise despre soțul dumneavoastră reiese că ați fost mereu aproape de el. A fost greu, a fost ușor să trăiți lângă un asemenea om, a cărui dorință de lucru îl absorbea pînă la epuizare?

— Nu a fost ușor, dar să fiu sinceră nu mi-am dat seama. Era firesc. Asta a fost viața noastră, și nu as fi schimbat-o cu nimic.

— Ce proiecte critice avea în ultimii ani?

— După cît a lucrat pe Istoria literaturii, refacerea integrală a lucrării, într-o viziune care să nu-i tulbure esența.

— Păstrați vreun manuscris inedit?

— Nu mai există inedite.

— Cum își alegea G. Călinescu prietenii?

— „Să ne căutăm prietenii printre oamenii malitioși, singurii care gustînd voluptatea critică, nu tin să cenzureze pe alții”. Vezi, scrisoarea adresată lui Alexandru Rosetti din 29 iulie 1935 unde își spune părerea despre prietenie.

— Intenționați să scrieți ceva în această perioadă referitor la aspectele neștiute, nedezvăluite din viața și activitatea lui G. Călinescu?

— Cred că se cunoaște totul. G. Călinescu nu a avut nimic de ascuns. S-a fabulat prea mult în jurul lui. Fiecare gest cit de mic, era interpretat și deformat. Cred că tinerii ar trebui să rețină din viața lui G. Călinescu modestia și imensa lui putere de muncă.

Interviu realizat de
ELENA CĂTUNEANU

Alice Vera Călinescu

„Cred că tinerii ar trebui să rețină din viața lui G. Călinescu modestia și imensa lui putere de muncă”

M-am apropiat cu sfială de locul unde am luat interviu Aicei Vera Călinescu. Ghicindu-mi emoțiile, gazda s-a dovedit a fi o interlocutoare plăcută în conversație, volubilă și foarte atentă la nuanțele întrebărilor. Partenera de viață a marelui critic a avut amabilitatea să-mi răspundă în atmosfera de muncă și creație a lui G. Călinescu. Clădirea devenită muzeu, a rămas neschimbată, ca aranjament în interior, după gustul lui G. Călinescu. Este construită din blocuri de piatră, are pereții văruiți, iar tavanul acoperit cu grinzi vopsite în roșu pompeian. Rafturile bibliotecii conțin cărți de istorie literară, monografii și ediții princeps. Am avut ocazia să răsfoiesc paginile unor cărți tipărite în primele decenii ale secolului al XVI-lea. Unsprezece volume de format mare au constituit pentru mine adevărată lecție de bibliofiliie. Participăm, fără să fi știut, la prelegerile profesorului Călinescu, cel care își îndemna cercetătorii din preajmă, să prețuiască documentele, „să miroasă” cerneala veche, „să asculte” cum sună hirtia aproape sticloasă tot datorită scurgerii timpului. Și ceea ce m-a impresionat, de cum am intrat în odaia în care se află masa-birou, a fost o filă pusă sub cristă. Pe ea, doar un rînd scris și un altul început. Era o ultimă „cronică a opti-mistului”, care nu a mai fost terminată vreodată. Tot pe masă, mina în bronz a scriitorului.

Cuprînzînd dintr-o dată cotoarele cărților, tapiseria mobilei, covoarele, statuetele din nise anume adîncite în arcadele dintre odăi, m-a încîntat armonia culorilor și a liniilor. Mobila este cu lemnărie aurită și tapiserie în goblen autentic cu medalion reprezentînd scene din faptele lui La Fontaine. Portretele lui Ciucurencu avînd ca model pe însuși Călinescu și soția sa sînt dovada unei prețurii reciproce.

Dar, dacă în prima cameră predominantă este biblioteca, prezența cărții, în odaia paralelă, se află mobila intrată în istoria literară cu denumirea de „Serinul negru”. De fapt, este din lemn roșu cu întarsii și are drept fundal, o veche țesătură indiană. Pe celălalt perete, o ladă venețiană păstrează manuscrise ale lui G. Călinescu și o parte din publicațiile la care a colaborat. O vioară și o mică armonică vin cu încă o notă personală a celui care a ales pentru pereți, tablouri care și a construit din documentele găsite în serin, un roman. Grădina, concepută după planurile sale, este acum invadată de trandafiri. În mijlocul lor, bustul de marmură al lui G. Călinescu de D. Onofrei. La intrare, un leu din piatră adus în urma unei călătorii de studii, de la Sarmizegetusa.

L-am privit pe G. Călinescu în tablouri, schițe și marmură cioplită, iar sentimentul pe care l-am încercat a fost acela al cunoașterii. Vroiam să-l descifrez și mai mult, dîncolo de operă, de lucruri și obiecte. M-a ajutat Alice Vera Călinescu, cea care a fost alături de G. Călinescu un partener delicat, discret și de elevată distincție.

Pico della Mirandola. Lumea nu l-a cunoscut decît zimbetul. Nu îl speriau opozanții. Reaua credință îl indigna!

— L-a apărut mult pe Tudor Arghezi recunoscîndu-i public talentul, dar ar fi vrut ca acest lucru să-l facă și Academia. Ce îl lega atît de autorul „Cuvîntelor potrivite”?

— Spiritul de dreptate.

— Pe G. Ibrăileanu îl aprecia, îl și consemnează părerea în Istoria literaturii române tocmai pentru că era un cunoscător avizat al vieții și operei lui Mihai Eminescu. Cît a durat prietenia lui cu criticul „Vieții românești”?

nute în casa dumneavoastră au avut audiență. Care din personalitățile vremii asistau la ele?

— E greu de afirmat că erau reprezentații. De fapt, erau niște serbări de sfîrșit de an, cînd împreună cu membrii Institutului G. Călinescu dădea un spectacol în care personajele erau chiar ei, iar piesa era scrisă de soțul meu.

— G. Călinescu a fost o personalitate în neobosită efervescență intelectuală, un vesnic neliniștit, în explozie continuă.

Un centru care emitea permanent idei. Ce îl echilibra, ce anume îl aducea în-

PATRIE, IUBIRE ETERNA

Zimbrul

Din apa ce curge prin stele
Imi vijie limpede zimbrul;
Cum doarme Pămîntul, Lacteea,
Rînită în temple de Zimbru...

El calcă izvorul ce curge
Prin Carul, prin Vultur și Lebezi,
Și apa ce curge prin stele
Cu vuiete limpezi și repezi...

O clipă am stat să contemplan
Eram hotărît ca să schimb,
Cu jar mi-am chemat herghelia
Și-un cal a sărit ca un nimb.

Mirosul Lactei mi-l poartă
Tot pieptul și-ncepe să ardă

Sălbatic mă saltă și calul
Și string tremurînd o bardă.

E-aproape... Izvorul miroase
A zimbru ce bea din furie
Atunci mă cuprinde în piepturi
Sălbatica lui bucurie...

O clipă temutu-s-a cerul
Apoi răbufnind a căzut.
Mi-e limpede astăzi Lacteea
Și cred intru tot ce-a născut.

ALEXANDER BAUMGARTEN

Eminescu

Cuteier pădurea
Lîngă izvorul de liniște
Îl ascult pe poet

în mantia-i ciudat de senin :
deschide cartea
luna-i coboară pe miini
facioara cu ochii albaștri
valuri de argint se desprind
de litere
lucafărul cu mindre plete.

Cîntec de muncă

Solare vibrații imi indeamnă cuvîntul
Semințe noi în brazdă să scutur
Constelația palmei în vii unduirii
Ocean de lumini să reverse.
Sub zăpezi freamătul piinii încarcă
de floare cîntecul meu
Pentru timpul robust, de temeii
O inimă cu putere de strigăt urcă.

Solare vibrații de cutezătoare fapte
Raze de cîntec în cetate zidind

Semințe noi în brazde bogate
Trepte de tînră patrie de eroi.

ION SCOROBETE

Mireasma verii

Peste pămînt aripa zilei crește
Mireasma verii urcă-n rodul greu
Curge lumina ca un riu de aur
Dinspre ogorul sufletului meu

Sub norii grei și pregătiți de ploaie
La Cornul Caprii fulgeră mocnit
Un vînt fierbinte vâlurește griul
Cu bobul plin de piine pregătit

Prin flori de mac însingerată zarea
Vibrează cald sub glasul ciocirlei
Spre Pacea lumii muncitoare brațe
Înaltă azi stîndardul României.

ION POPA ARGESANU

CARTEA DE PROZĂ

La hanul povestirii*)

Cronicar sportiv în „timpul său liber”. Dan Claudiu Tănăsescu se numără printre prozatorii ajunși în jurul vârstei de cincizeci de ani, adică în plină putere de creație, căutați fiind cu înfrigurare de cititori, și asta fără să fie ademeniți de experiențele textualiste.

Dimpotrivă, Dan Claudiu Tănăsescu a debutat cu o carte de povestiri prefăcută de Fănuș Neagu, ceea ce-l ispitise pe povestitorul din „Ingerul a strigat” dovădindu-se covârșitor și confortabil în primele cărți, „confortul” dispărând apoi încetul cu încetul, făcând loc unui demonism al povestirii / întâmplării fără rictusuri, fluente, în ritm de tango, precum aeroplanul care „survolează” pentru prima dată un spațiu în care îți creează impresia că s-a rătăcit.

Întimplările se succed într-un ritm amețitor dar plăcut, precum în ultimul roman *Livada viselor* (Editura „Cartea Românească”). Iliu Frone, bolnav (socotit incurabil de către medici și săteni, familie) zăcînd pe patul din camera care îi trezește atîtea amintiri, încearcă să-și reconstituie existența, și-o judecă aspru sau concesiv, are uneori un umor de tip *Ivan Turbină*; iubirile rămînînd, ca și treptele devenirii sociale (din simplu electrician devine un „bătrîn inginer”), momentele de referință, viața fiind luată ca viață, nicidecum ca literatură.

Trupul bolnav, suferînd, nu împiedică fluxul memoriei (se pare că acest flux al memoriei are o influență benefică chiar asupra bolii, a psihicului), anumite cadre, „pagini” ale vieții și iubirii fiind readuse în fața ochilor, „frământate”, hiperbolizate, irigate cu singele de atunci, lipsite de așa-numitele concluzii moralizatoare.

Se poate susține că Dan Claudiu Tănăsescu are invidiabila putere de a rămîne prozator în toate paginile romanului, de a sesiza esența, fără să cadă în capcana peceului (alb-negru) personajelor: în acest sens — momentele de slăbiciune omenească ale prințului Bardescu fiind revelatoare.

Manuscrisul oferit de Paul Herghelegiu lui Iliu Frone oferă cititorului o povestire paralelă, existînd între personajele romanului și cele ale „manuscrisului” o permanentă forță de atracție, o secretă punere în contact. „Viața de roman” amintînd la un moment dat de romanele lui Duiuiu Zamfirescu, mîzînd pe scenele verificate în literatură, pe scenele de mare succes la public. Prozatorul nu se ferește să-i sugereze cititorului că proza sa, întimplările, îl vor captiva, îl vor subjugă în așa măsură încît va uita de suferință și chiar de bucuriile ce nu vin dinăuntru (literaturii): „Lui Iliu Frone îi amorțise spinarea de atîta sedere. Nu se miscase toată noaptea, subjugat de povestirea lui Paul Herghelegiu. Zorile veniseră pe nesimțite. Cele citite îi stîrniseră atît de mult curiozitatea, încît ar fi vrut să aștepte să s-a întimplat cu oamenii aceia, care, în urmă cu mulți ani, trăiseră prin partea locului...” (pag. 276).

Tot calități incontestabile ale romanului scris de Dan Claudiu Tănăsescu pot fi socotite și: știința de a întrerupe o „întimplare” în punctul maxim de interes pentru cititor, stăpînirea de sine a personajelor, modul original de a fotografia „judiciar” (criminalistic) mișcările din peisajul natural sau psihic, notele de ironie sănătoasă — proprie insilor cu stomac și inimă ce funcționează ireproșabil... Chiar și modul idealist de a-i judeca pe medici face parte, de exemplu, dintr-o tehnică deloc la întimplare în economia romanului, tehnică a romanului de succes, a romanului pentru care cititorul face o adevărată patimă.

Făcînd aceste afirmații la sfîrșitul lecturii romanului *Livada viselor* urmărim să atragem atenția criticii asupra unui prozator matur, care construiește, cu pricepere, un „han al povestirii”, după un plan elaborat de unul singur.

VALERIU BĂRGĂU

*) Dan Claudiu Tănăsescu — *Livada viselor*, Editura „Cartea Românească”.

CARTEA DE PUBLICISTICĂ

Călătoria — tentații intelectuale

Un exeget al lui Flaubert remarca, în cazul autorului *Doamnei Bovary*, că o călătorie (în speță, cea din Orient) constituie o descoperire. Dimpotrivă, Camil Petrescu — în ipostază de călător la Constantinopol — afirma, în preambulul insolitului său memorial, că detestă călătoriile („vise vulgare”, „ratate”). Mircea Eliade se situa pe o poziție similară, în primul rînd față de așa-zisele călătorii de plăcere dintre care circuitul turistic al lunii de miere îi apărea ca fiind o imposibilitate. Prin aproximări succesive, unele contradictorii, se poate ajunge la cunoscutul dicton „partir c'est mourir un peu”!

Înainte și, mai ales, după *Columb* (ed. Eminescu, 1987), călătorul Dan Grigorescu ar putea susține exact contrariul: „...Vivre un peu!”. Tentația intelectuală a unei călătorii prin țara cu cele mai multe universități nu poate decît să justifice o asemenea aserțiune, cînd ea vine din partea unui universitar de cursă lungă. Maniera de predare nu diferă principal de cea folosită la cursurile din strada Edgar Quinet. Abordarea comparatistă a datelor, bazată pe informația la zi (o tehnică a digestului recunoscută ca imperfectibilă și o orientare bio-bibliografică pe măsură), deține ponderea principală, dublată fiind de stilul colocvial, care menține jovial plăcerea noului continuu ațîțată și atenția încordată, în condițiile de destindere reclamate de cea ce ar putea constitui oximoronul necesar al receptării: să asimilezi mult și ușor. Astfel, de la nonagenara Georgia O'Keefe și muntele său, luat în stăpînire prin pictură (o serie de 200 de tablouri — *Dealul lui Horia Bernea*!), pînă la statisticile violentei deopotrivă în Sudul temperamental și în Nordul industrial, America și colegiile ei pot defila într-o firească nestînjeală, aidoma spectacolelor de pe Broadway: O'Neill, Miller, Tennessee Williams, Shaw, Beckett, dar și *Grinele sint verzi* de Emlyn Williams, un colaj de douăzeci de poeme despre pisici ale lui T.S. Eliot, *Fantastic!* (10 212 reprezentări), *Vrăjitorul* (din Oz, firește!), *Zorba* ori, „actul ratat” al comparatistului erudit: „Un lung monolog scris de Raymond Fitz Simons, temerară confruntare cu textul clasic al lui Alexandre Dumas-père revăzut în 1954 de Sartre” (o răbufnire de compendiu a savantului aflat în vacanță alternativă).

De remarcat o dispunere simetrică: incursiunii în era circuitelor integrate îi corespunde inițierea în pre-istoria contemporană a Americii, lumea pieilor roșii sau tradiția (de)căzută în stadiul de artizanat. Și totuși arealul cultural mai înseamnă și cele 30 457 titluri de carte publicate, de pildă, în 1983, sau Scribner, Dell, Bantam, Random, MacMillan, în ale căror colecții domină, deloc surprinzător, cărțile de sociologie (4 462 titluri). Nu poate fi nici un paradox în asta, în condițiile în care, în Mississippi, s-a ajuns ca polițiștii negri să fie gata să intervină în apărarea unei demonstrații a Ku-Klux-Klanului, susceptibilă de a provoca reacția violentă a spectatorilor sinistre parade, adică a unui grup de impuberi ce-și degustau înghețatele asortate într-un parc, pe o bancă... America poartă, cu egală dezinvoltură, anacolutul istoric și modernismul cel mai exacerbat!

„...Am intrat în umbra munților, siluetele brazilor abia se desluseau în întuneric. Cînd, peste cîteva minute, s-au aprins luminile de pe marginea șoselei, tocmai treceam prin dreptul Grădinii zoologice, în fața căreia o tăbliță indica înălțimea de 6 000 de picioare (cam 2 250 de metri). De aici, drumul s-a îngustat, în locul asfaltului sub roțile automobilului am simțit piatra cubică. (...) Spre sîrșit, un platou aproape neted se întindea spre orizontul de unde se ridica noaptea, cu strălucirea primelor stele”. (p. 13, cifra prohibită a americanilor!). Călătorului îi șade bine cu informația.

DAN-SILVIU BOERESCU

CARTEA DE PROZĂ

Luxul nuanțării*)

Burghezul nu are distincție în ordine tipologică, e un hybris care-și însușește morala tradiției dar și voluptatea plăcerilor interzise, se complăce în răsfățul aristocratic, dă serate dar se mobilizează fără scrupule în întreprinderi profitabile, concentrează valori materiale, se inconjoară de obiecte de artă în linia „rafinamentului” de clasă, cultivă prejudecata, instinctul de conservare, morgană demnității, rictusul distant-repulsiv față de păturile „inferioare”, e avid de prezent și prudent față de viitor. Personajul lui Florin Sicoie nu „se vrea” doar un burghez (în contextul anilor '50) ci un ultim burghez, ceea ce ar presupune intensificarea acestor date (relative și ameliorabile) pe un fundal de opoziție. Or, Herbert nu înregistrează valori diagnostice și prognostice din aceste puncte de vedere, deși coboară dintr-o familie burgheză pe care o „întreține” cu o nostalgie benedictină. Herbert este un burlac de modă veche care-și poartă melancolia prin localuri, scuaturi, alcovuri, cultivînd „lena ca stare de spirit”. El înregistrează valori particulare în ordine psihiatrică, reflectînd un temperament introvertit, autic, hipersensibil și, deci, inadaptabil, hipererotic și deci retractil. În fața Luizei (iradiantă, provocatoare, senzuală) deși își pierde răsuflarea, gustă amăgitor voluptatea împotrivirii orgolioase, victoria renunțării anunțînd de fapt victoria inhibiției. Cînd erosul încorporează afecte elementare, divertisante, Herbert exhibă masca detașării galante. Psihologia sa comportamentistă nu e reglată de capacitatea inhibitorie a subiecților, ci de alonja implicării sale afective. Static, blazat, crepuscular, Herbert are totuși un nu știu ce magnetizant și respingător, stîrnînd pasiuni dar fiind incapabil să le întrețină. Autorul oferă date vagi despre personaj. Îi refuză comunicarea (undeva, Herbert rostește cîteva fraze), precum și contextul factual-conflictual, cu grija manifestată pentru un hemofilic. În schimb îi asigură un „avid” mediu reflectorizant. Voracitatea ontologică a oglinzii e aici analitică, descriptivă, Herbert fiind restituit prin descriptivismul auctorial baroc, ultra-acoperitor, intemeiat pe fluxul subconștientului și gândirii cauzale a personajului. Un descriptivism de tip analitic, prodigios, invadant, derivînd dintr-o ingenioasă tehnică de umplere a vidului. Sau de distrugere a vidului. Ceea ce în realitate pare amorf, derizoriu, inexistent, în (sub)conștient prin-de viață, clocotește, irumpe în magneziile arabescuri. Florin Sicoie are intuiție poetică, inteligență analitică, o sensibilă imaginație a nuanțelor transpuse în goblenuri cu mirifice lucrături miniaturale. Într-o progresie ce provoacă parcă infiniuit. Și toate acestea se leagă de un personaj vag, coloid, care se hrănește cu „supoziții și iluzii”. Florin Sicoie are capacitatea de a-și egala maestrul trișînd puțin cu sine însuși. Mărturisind că trișează. Ceea ce nu îl deculpabilizează de impietatea față de remarcabilul său talent. Primele zece de pagini par scrise de Breban (cel din *Don Juan*). Imitația (omagială?) implicînd nu doar fizionomia frazală (repetarea pronunțelor personale, topica frazelor, afectarea stilului indecis, pleonastic, bijbitor), ci și calchiera unor personaje, a raporturilor dintre ele. Regăsim aici motivul peregrinării somnambulești prin Bucureștiul de mahala, al acroșării unor tinere necunoscute, al spleen-ului și voluptății etc. Maestrul de onoare al lui Florin Sicoie rămîne însă Virginia Woolf, nu atît în ordine bergsoniană cît mai ales stilistică. Romanul conține și alte structuri narative integrative, cu un grad mai mare sau mai mic de adecvare, ca și unele considerații metaromanești textualizante, inegale și chiar puerile, pe alocuri, dar sensibilizatoare. Cu sau fără „complicitatea” maestrilor săi, Herbert comunică un talent excepțional.

DORIN MĂRAN

*) Florin Sicoie — Herbert, Editura „Cartea Românească”, 1988.

George Acsinteanu și contemporanii săi

Un prozator, și încă unul din cei mai valoroși, e, desigur, George Acsinteanu (n. 1905 — m. 1987). Opera sa, ce reunește schițe, nuvele, romane, piese de teatru, aforisme, poezii și un foarte mare număr de articole, nu a intrat încă în sistemul de valorificare judicioasă a moștenirii noastre literare. Format, temeinic, în școala literară a criticului și îndrumătorului literar Mihail Dragomirescu, scriitorul George Acsinteanu a învățat de la acesta, și nu numai de la acesta, că artistul trebuie să fie o natură receptivă la tot ceea ce înseamnă viața materială și spirituală. George Acsinteanu, așa cum reiese din memoriile confrăților săi, era un om fermecător, plin de bonomie și înțelegere. Așa se face că a întretinut, în toată existența sa, un apreciabil număr de relații cu oameni de litere și de alte profesii. O dovadă concludentă e prețuirea constantă pe care a manifestat-o filosoful și cartu-

rarul Ion Petrovici (n. 1882 — m. 1972) față de omul și prozatorul George Acsinteanu: [București], 23 mai 1966, *Iubite d[omnu]le Acsinteanu*, Poștala d[um]itale m-a impresionat și în bine și în rău. Am regretat că te aflu suferînd dar m-a bucurat că mi-ai citit cartea și d[um]nealta și prietenul d[um]italic. Cîit privește „Tratatul de Logică”, acesta e de mult epuizat și nu-l posed nici eu. Trebuie să te resemnez, afară dacă nu l-ai găsi pe cale particulărară. Eu plec miine la Iași pentru o săptămîină. Te îmbrățișez afectuos, I. Petrovici. [George Acsinteanu, Spitalul Medgidia, Secția interne, Rezerva 14, Medgidia]; Ion Petrovici, Bulevardul Ana Ipătescu, 24, [București]. Se relevă și mai accentuat, într-o altă misivă, sinceritatea acestei prietenii: [București], 29 decembrie [1966], *Iubite prietene*, Mulțumindu-ți călduros pentru urările trimise, îți răspund în proză, intrucît am pierdut

uzajul versurilor, în orice caz mă tem să nu apară într-o factură învechită. Te felicit și eu convins că sinceritatea sentimentului se poate exprima și în forma prozei. Adaug dorința de-a ne revedea. I. Petrovici. [Destinatar George Acsinteanu, strada Edgar Quinet, 5. Local]. Cartea la care se referă Ion Petrovici, în prima epistolă, e *De-a lungul unei vieți — Amintiri* — București, Editura pentru literatură, 1966; se află în bibliotecă lui George Acsinteanu, avînd pe foaia liminară un interesant autograf: *D[omnu]lui George Acsinteanu de care mă leagă amintirea unui trecut frumos și aprecierea care mi-a inspirat-o personalitatea sa de om ales*. 16 ianuarie 1967, I. Petrovici. Aceste mărturii, atît de laconice dar atît de sugestive, ne invită să medităm și mai profund la destinul scriitorului de la noi.

NICOLAE SCURTU

Cronica literară în linii frunte de LINU

Mircea Radu Iacoban, Martor, Editura Junimea, 1988. Mircea Radu Iacoban reacționează față de fenomenul teatral cu aceeași dezinvoltură, pe care a dovedit-o cîndva în ipostaza de cronicar sportiv.

Cronica literară

de AL. PIRU

Am scris despre volumul de debut al Irinei Mavrodin (*Poeme*, 1970) ca și despre cel care i-a urmat (*Reci limpezi cunvinte*, 1971) în *Poezia românească contemporană*, II, 1975, după care știu că autoarea a publicat foarte avizate eseuri despre literatura franceză și traduceri. Odată cu magistrala traducere a primelor două volume din romanul lui Proust în *Căutarea timpului pierdut*, Du coté de chez Swann, sub titlul simplu Swann, traducere care vine după aceea a lui Radu Cioculescu și după alta a lui Vladimir Streinu, Irina Mavrodin a tipărit la Cartea Românească și un nou volum de poezii *Picătura de ploaie*, nu știu al citelea în cariera sa care însă seamănă bine cu primele, cu primele versuri concise, nu mai puțin elocvente, încintind auzul, dar și ochiul prin cite o imagine sau prin exprimarea unei neliniști, a unei emoții sau numai a unei stări nelămurite, a unei incertitudinii, de nu cumva e la mijloc însăși nevoia de a exercita ceea ce ni se pare a fi poezia : „Aș intra într-o picătură de ploaie / în violența ei / m-aș ascunde într-un bob de porumb / rivniț de porcul cel mai gras cel mai roz / caut / răbdătoare / locul / unde ești”. Sau : „Să prindem cu un ac / fluturele / pe această hîrtie / să-l cufundăm / în nesfîrșita agonie / nici așa

și nici altfel / dar cum”. Normal ar trebui să urmeze un semn de întrebare pe care însă, presupunîndu-l subînțeles de oricine, autoarea nu-l mai pune. Cităm și poezia intitulată *Imagine*, pe atât de original versificată pe cit de surprinzător proiectată : „Încerc / o zgîrietură / în smalțul / de pe făptură / vreau să ridic o margine / să pătrund / spre cine fabrică această / imagine / vreau să mă strecur prin fisură / să bijibii prin cea mai cumplită zgură / prin cel mai albastru sărut / vreau să mă tot duc printr-o ceață / către un loc neștiut / prin tînutul de foc și de gheață // vreau să te minjesc să te spăl / pe mîini pe față / cu lutul de la început”.

Misterios apare Erosul : „Mă izbește peste ochi / o iubire de cer negru / atîta zvîrcolire / cheamă ploile / peste copacii morți / alerg călare / pe sub suvoaie / spre o floare / care sîngeră”.

Din cele citeva referințe la Swann, Virginia Woolf, Werther, *L'Eternel Retour* (de Nietzsche, dar și film de Jean Cocteau) reținem pe cea asupra faimoasei *La Carte du Tendre* din romanul *Clélie* a Madelenel de Scudéry. Irina Mavrodin însăși citeva îndemnuri în noul stil al dragostei de azi : „Să mergem mină în mină prin tînutul negru / al dragostei să credem iară / în lupi și lei / în primăvară / să ne lăsăm iarăși ucși monoton / de cele mai reci / de cele mai sacre / săgeți aruncate de Cupidon / să bem băuturi blestemate / pe paturi de blăni / neasemuite / ne fie gelozii / minia”. E stilul furioșilor din piesa lui Osborne *Privește înapoi cu minie și Declarația din 1957*.

Despre salamandre citim în manualele de zoologie că sint broaște cu coadă sau șopîrle avînd corpul cu șanțuri inelare de culoare neagră cu pete galbene (*salamandra maculosa*). Din cauza secreției glandulare abundente cu care se apără de

Trei poete

dușmani s-a născut superstiția că salamandra nu arde, ba chiar întreține focul. Diverși scriitori fac apel la această presu-pusă însușire a salamandrei, apropiată de aceea a păsării care renaște din propria-i cenușă, pasărea Phoenix. În romanul lui Eugène Sue, *Le Salamandre*, animalul e însă doar numele unei fregate. Salamandra este luată ca simbol al setei de nemurire în noul volum de versuri al poetei Elisaveta Novac, *Grădina Salamandrei* (Eminescu, 1987) despre care nu s-a scris nimic. Volumul are trei cicluri : *Jurnalul*, *Grădina și Convorbirile*, ultimul înțeles ca un dialog între salamandră și abis.

Sînt multe versuri frumoase în toate ciclurile, fie că au forma unei sentințe („Lumea noastră e atât de candidă”, „E splendidă lumea privită de la mari depărtări”, „Timpul curge tulburat de îndîrjite Vînturi”, „De unde vine focul dacă nu din străfundurile sufletelor noastre”, „Căci unde se-ascunde clipa fericită dacă nu în noi?”), fie a unei compoziții de tip incantatoriu interogativ, precum *Ritul trecerii peste mină* : „Salamandră călătoare / pe valuri de lumină / pe frunze moarte / pe hohote de izvoare // Cine dansează în pragul grădinii ? / Rodul / Cine viscolește singele tău ? / Viața / Cine smulge ființa din ghearele somnului ? / Steaua // Salamandră treci / pe poteți fără nume / spre ulciorul de aur / în care e cuibărit soarele / pentru clipa ce vine”. Din *Convorbirile* finale rezultă că salamandra străbate abisul ca o „zeitate supremă”, fiind „un izvor perpetuu / fără de care lumina nu colorează / globul întunecat al țării”. Foarte elaborat, volumul cere o lectură generoasă.

Nici Ioana Dinulescu, autoarea volumului de versuri *Legea și visul* (Eminescu, 1987) nu se află la prima carte. Ea a obținut chiar o confirmare din partea celei mai autorizate critici. *Legea și vi-*

sul vrea să zică antinomia dintre realitate și himeră, dintre stringența canonică și libertatea fanteziei, dintre incremențit și mișcare : „Astri de veghe / la porțile pietrei, la intrarea / în dragoste, în rătăcitoarea ei ordine / durind cit frăgezimea unui fir de iarbă. / Mugurele sparge conturul formei eterne, / năzuită de piatră, pilpitor, / flacără invizibilă, în an, în oră, în clipă. / Și cocosul de clo-rofilă, pe ram — / cîntec de rouă, în zori — / sfîșie contururi / anulînd som-nul și veghea, / tulburînd — limpezimea fîntina și setea, / instituie legea și dă pinteni, / friu liber, armăsarului vis”. Prea filozofic abstracte, aceste versuri sint compensate de altele, de aspect con-fensiv, deloc sentimental (*Ce mai rămîne e dulceața*) : „Nu mai am douăzeci de ani : / stau în fața ta și, vinovată surd, / Nu mai joacă pleoapele oglinzi / pentru mari irepetabile fulgere / Nu mai am douăzeci de ani / Umerii trag la ede triereme / cu mireasma de terburii cosite, / coapsele încep să-si destindă arcurile de bronz / Nu mai am douăzeci de ani : / ce mai rămîne e dulceața unui fruct sălbăticit, / zar de uraniu pe tarabele in-timplării”. Atrage curajul declarațiilor, presupunînd mai mult decît o blazare, a-sumarea condiției feminității a neliniștilor, dar și a certitudinilor sau măcar a speranțelor ei (*Capcană în calea brizei*) : „Cum țărnuț de mării călăuș / cum dulcele fruct condamnă frunza la cădere / mă aflu eu, clocit de-o prepelită oarbă, ou străin, aruncat în cuib către seară. Mă aflu eu sub aripa, sub semnul aproapei seceris, / limpezindu-mi ne-somnul, cu alcoolul speranței — / Femeie fină, adică, rună fericită / adică zăpa-dă de iunie, pe deal și pe vale. / Mă aflu eu, pat de nuntă și leagăn duos, / cap-cană în calea brizei, / Iiană incolăcîndu-și propria umbră”. Limbaajul depă-sește cu mult pe cel comun.

RESPONSABILITATEA FAȚĂ DE EMINESCU

Gazetăria reprezintă structura viziunii eminesciene asupra societății, iar articolele sale sint străbătute de un suflu incandescent, care se înalță și le adîncește în plan literar, determinîndu-l pe G. Călinescu să afirme : „Ridicată dar pe o șchelă solidă de idei cu toate treptele emotivității, caracterizînd abstractiv și speculînd complet, gazetăria lui Eminescu e o operă ideologică și poetică tot-odată, trainic literară, tot atât cit și poezie”. Intuind esențialul, după afirmația filozofului C. Noica, Eminescu se impune prin latura civică a gîndirii sale, printr-o erudiție superioară, conștiință, curaj și demnitate în revelarea adevărului istoric, determinîndu-l pe C.A. Rosetti să afirme că „are cea dintîi pană de jurnalist din România”. Eminescu își exprimă idelle profunde asupra idealurilor social-politi-ce în care credea. Indeamnă concetățenii la solidaritate și unire, promovează orientarea categorică în favoarea țărânil-mil, reprezentată în Războiul de Inde-pendență prin țărânil dorobanți, și sinte-tizează cursul evenimentelor epocii, în rînduri strălucite.

Simțîndu-se legat de trecutul glorios al patriei, ziaristul Eminescu contemplă cu admirație virtuțile poporului, prin care românii și-au menținut ființa și țara în ciuda tuturor vitregiilor care l-au copleș-it, dar care nu l-au îngrunat niciodată : „Trecutul e în mine și eu sint în trecut / Precum trăiește cerul în marea ce respiră”.

Identificîndu-se de la începutul carierei sale cu trecutul și aspirațiile poporului român și vorbind în numele acestuia, M. Eminescu se consideră reprezentantul lui : „Ce să vă spun ! Iubesc acest popor bun, blînd, omenos, acest popor nenoro-cit, care geme sub marea țărânelor de palatelor de gheață ce i le așezăm pe umeri”. Referindu-se adesea la soarta țărânil-mil, M. Eminescu o consideră ca „singura clasă productivă”, iar G. Călinescu con-sideră că „în doctrina politică a lui Emi-nescu este o nuanță de materialism istoric”. Poetul ziarist aduce un cald elogiu ostașilor români care, demni continuatori ai vitejiei strămoșești, pecetluind prin singele și viețile lor libertatea țării și a pămîntului strămoșesc, au săvîrșit prin faptele lor năzuința vibrantă de neatîrna-re prezentă de-a lungul veacurilor în su-fletele tuturor românilor.

Despre Războiul de Independență de la 1877—1878, M. Eminescu scrie articole re-marcabile ca : *Dorobanții*, *Cu adîncă mîh-nire*, *Oștirea română*, *Misiunea noastră istorică*, *Independența*, *Iubirea de patrie*, *Sentimentul adevărului*. Sinteză a aspira-țiilor sale, aceste articole sint totodată și un atestat de maturitate a gîndirii so-cial-politice eminesciene. Meritul esențial al ziaristului a fost acela că a văzut Războiul de Independență cu ochii solda-tului, așa cum l-a reprezentat în poezie V. Alecsandri (*Ostașii Noștri*), G. Coșbuc (*Cîntec de vitejie*), Ioan Nenițescu (*Pui de lei*) sau în arta plastică N. Grigores-cu, adică a fost prezent sufleteste pe cîmpul de luptă — acolo unde țărânil do-robanți au înfăptuit victoria neatîrnării — iar cu pana la tribuna ziarului *Timpul*,

ca militant și luptător penru apărarea idealului național. Admirînd bărbăția și spiritul de jertfă al ostașilor români de pe cîmpul de luptă, poetul-ziarist judecă cu luciditate și intransigență realitățile istorice ale timpului său, afirmînd la 15 noiembrie 1877 că : „Astăzi, ostașii noștri se aruncă cu bărbăție în luptă, pămîntul se cutremură sub picioarele lor, cad și iarăși cad și totuși merg înainte, lumea întreagă este uimită. Un fior de jalnică și totuși senină mindrie înalță sufletele tuturor românilor !” În articolul *Doroban-*

„plînd dări, hrănește pe acești mizera-bili, vîrsîndu-și singele, onorează aceas-tă țară”. Atașamentul față de țărâtime se impune pregnant, devenind în ziaristi-ca eminesciană un deziderat major, un crez și o împlinire. Țărâtimea „e poate singura cestiune în care am scris cu toa-tă patima de care e capabilă inima noas-tră, cu toată durerea și toată mila, pe care ne-o inspiră tocmal țărâmul, acest unic și adevărat popor românesc”.

Apărut la 8 octombrie 1878, articolul *Oștirea română* devine un elogiu adus

Jurnalistică la 1877

ții, apărut la 30 decembrie 1877, M. Emi-nescu este cuprins de cele mai profunde sentimente de durere și compasiune în fața jertfelor săvîrșite de ostașii români, deveniți pe cîmpul de luptă dorobanți, care sosiți în țara lor se zbat în cele mai inumane condiții de viață, lipsiri și sărăcie : „Soldatul nostru umblă gol și desculț, flămînd și bolnav pe cîmpiile Bulgariei și veniți înapoi în țară, cad pe drumuri în țara lor proprie, de frig și de hrană rea”. Eminescu se apropie de Alecsandri care a înfierat și el cruda mi-zerie a țărânului-dorobanț întors din război, în poezia *Eroii de la Plevna*. Soli-dar cu țărânil dorobanți, Eminescu con-sideră această clasă singura „pozitivă”, care „muncind dă valoare pămîntului”,

ostășului român și oștirii, „singura repre-zentantă a poporului românesc adevă-rat” ce „dovedește încă urmele unor vir-tuți care în restul societății s-au pierdut”. Drama țărânului care „formează singura clasă pozitivă”, dar „nu are nici un glas care să-l reprezinte pe el, să vorbească în numele lui”, apare aureolată de sensul existenței lui pe pămîntul strămoșesc, ri-dicat la rang de misiune istorică : „e sin-gurul care și-a păstrat frumoasa limbă străveche, frumoasele datini, care și ele pier din zi în zi sub suflarea înghețată a unui veac străin de toată ființa noastră”. În articolul *Independența*, Eminescu afir-mă că Independența de Stat a Româ-niei a fost un act istoric înfăptuit prin

jertfele române în Balcani. Apărut la 2 noiembrie 1879, articolul *Misiunea noas-tră istorică* este dominat de sentimentul patriotic emoționant și mișcător : „aceas-tă țară mică și stîrbită e țara noastră, e țara românească, e patria iubită a ori-cărui suflet românesc”. Articolul *Iubirea de patrie*, apărut la 19 martie 1881, devine un elogiu adus sentimentului de dra-goste față de patrie și de trecutul ei glorios.

Revolta și compasiunea în fața victi-melor societății apare redată astfel în vi-ziunea eminesciană : „nici un neam nu e condamnat de a suporta în vecl un regim vitreg, corupt și mincinos... Ne temem că se apropie ziua în care simțul conservării fizice revoltat de maltra-tările administrative și fiscale și de ex-ploatarea excesivă din partea străinilor va prefăce poporul nostru într-o unealtă lesne de minuit în contra chiar a exis-tenței statului”. Conștient de forțele la-tente ale „opincarilor”, ziaristul trăiește sentimentul miniei în fața măsurilor re-primatoare ale regimului : „Ei, mări, tag-mă patriotică, nu cunoașteți pe român, nu l-ați cunoscut nicicînd și, prietenește vor-bind, să vă păzească sfîntul, ca să-l cu-noașteți vreodată. Rar și-arată arama, dar cînd s-o arată, atunci s-a sfîrșit cu d-alde voi”. Identificîndu-se sufleteste cu trecutul și aspirațiile țărânului român, Eminescu îi anticipează un viitor demn de personalitatea lui creatoare ipostazia-tă în articolul dedicat lui Ștefan cel Mare, cu prilejul dezvelirii statuii de la Iași, scriînd rînduri înflăcărâte, de un emoțio-nant suflu testamentar : „Alte mîini mai pure, alte inimi lămurite în flacăra dure-rii și abnegațiunii vor ridica semnul țăr-nei celei mărturisite, înaintea unui popor ce-și aștepta mintuirea ! nu mîini de ne-gustori de vorbe și de principii, nu mîini de speculanți de sentimente!”. Valorile morale și realizările istorice care au inte-grat ființa poporului român alături de popoarele și civilizația europeană consti-tuie în viziunea eminesciană un imbold în a transmite posterității tradițiile, erois-mul și limba care l-au ajutat să supra-viețuiască, afirmînd că : „sămînța din care a răsărit acest popor este nobilă și poporul nu va pieri decît atunci cînd românil vor uita noblețea seminței lor”.

Apărută într-un moment istoric al mo-dernizării României, al consacrării efor-turilor ei spre emancipare și progres, ziaristica eminesciană se impune prin-tr-un univers conceptual superior, de-terminîndu-l pe Slavici să afirme în ar-ticolul *Ziaristul Eminescu* cit de „adin-că” a rămas „brazda pe care a tras-o el în viața neamului românesc”. (*Amintiri*, 1967, p. 598). Gînditor modern și spirit realist contemporan actualității social-po-litice în care a trăit și pe care a ana-lizat-o adînc, subtil și realist prin pris-ma adevărului și în numele celui mai ardent sentiment al iubirii de țară, Emi-nescu rămîne în ziaristica românească o personalitate de prim rang, strălucitoare prin temperamentul său de luptător im-potriva nedreptăților și vizionar în ceea ce privește puterile spirituale nesecate ale poporului nostru care de-a lungul istoriei a biruit toate vitregiile și a avut aici, în spațiul carpato-danubiano-pontic, întotdeauna un cuvînt de spus.

LAINA DUMITRESCU

Icodin Dumitru — „Vase pe Dunăre”

Poeme de

Vasile
Zamfir

Cintare

Culeg din ceruri stele, prin inimă le trec
să aflu chipul care-nțelept se potrivește
cu-al patriei, în care și florile și munții
vorbesc și cîntă vremii, prin secolii, românește.
Lumina mea purcede din daci și din romani,
cum blindul vin din vița ce nu pierde vreodată,
pentru ca țara noastră, fierbînta Românie,
să fie hronic, frunte de purpură curată.
Spăl raza dimineții cu florile de nalbă,
cu inima-i pun masă din dor și din iubire,
pentru ca pruncii țării, părinții, viitorul
să-ntruchipeze fapte de cea mai demnă fire.
E cîntul meu vibrare de idealuri pure,
de răsărit de suflet la vaduri de lumină,
cum țara mea ecoul de vise-n împlinire
și cum păduri de stele pe dor de violină.
Căci dreptul vieții noastre e dreptul de-a ne și
neatîrnați de nimeni și pururi neclintii,
așa cum ne-au dorit-o și Decebal și Mircea,
Eroii de sub glie, părinții din părinți.
În dreaptă sărbătoare spălată de lumină,
Înalță-te, o, țară cu frunte aurie,
cum inima spre soare, să se audă-n toate
curatul glas al faptei în scumpa Românie.

Izvorul ierbii

Printre crengi suspină vîntul ; se aud
pe dealuri turmele rupind,
sub ochiul soarelui înlăcrimat și crud,
izvorul ierbii — foșnitor pămînt.
În vale dorm fîntînile, iar șerpui
pe sub frunzare șuieră încet.
Țărîna toarce-albine-n firul ierbii,
e bradul peste stînci de dor ascet.
Lumină soarele, e încă plină
de aur dulce creanga. Sună merii.
E aur peste tot și-ar vrea să țină
în brațe, inima, colindele tăcerii.
Atîta aur și atîta viață !
Sînt văile cu fum invăpăiat.
Tălângi albastre sună peste sat,
amurgul pare-un drum de dimineață.
Cîmpiile respiră prin hambare.
Sînt casele castele mari de griu.
E toamnă și e timp de cîntec mare.
Țărîanii poartă fulgere la briu.

Orele cîmpiei

Lumină-i în miez aburit de cuvinte
Strălimpede-n ceasul rotind peste ea,
Cînd floarea sărută cu buză fierbinte
Licoarea de rouă în licăr de stea.
Sînt frate cu drumul plecat după roți,
Port cîntecul florii înlipit la chimir,
Și liniștea lunii o legăn la porți
Să scapere zorii pe-al zării zefir.
Îmi arde chemarea cîmpiei în palme,
Lung foșnet de lanuri ca-n doinele vechi.
Priveliști de aur mă-mpresură calme,
Miresme albastre îmi sună-n urechi.

Lumină străbună

frecută-i toamna. Se aud în cer
ninsorile sunindu-și dorul lin.
Sînt drumurile flăcări de fier
topite-n harfe și în vin.
Cu stele plouă și cu lună
pe dealuri rătăcite de prigoii.
Pe vatră curge lumina străbună
și inima pe singele viorii.
Cu aripi plouă, cu pămînt
din care-au răsărit mereu minuni,
să cînte lumea vieții întinzînd
lumină, piine, fragede cununi.

Îndemn

Ești tristă, iubito,
ești tristă,
ca ziua de ieri,
pe care n-o mai aștepti,
care nu mai există.
Surisul tău și privirile
sînt ca frunzele toamnei,
umplînd calendarele
și amintirile...
Dar, iată, ca struna
de harpă,
ivită tirziu,
se ridică din humă
o strună de iarbă.
Să-nvățăm, să-nvățăm
de la struna din iarbă !

Andrei Retevoescu

Veche poveste de dragoste

În apartamentul confortabil, sub lumina gălbuie ce răzbătea difuz de la abajurul din colțul sufrageriei, scriitoarea, aplecată peste pagini albe, era tot mai nemulțumită. În plină glorie, după neașteptatul și zdrobitorul succes al ultimului său roman „Dreptul la fericire”, fusese asediată de mulțimea celor pe care-i cunoscuse și care ținuseră să o felicite, să reinnoade firele afecțiunii uitate. Cel mai insistent dintre toți fusese acel director de editură, scriitor și el, care îi ceruse, nici mai mult nici mai puțin, decît memorii — memoriile unei scriitoare care acum, în plină glorie, își examină, cu toată obiectivitatea pe care o poate avea, drumul spre scris, cu toate bucuriile și amărăciunile unei vieți în care acum, tirziu, regretă că ești copleșită de singurătate. Se îndoaia, pe măsura trecerii timpului, de realizarea angajamentului luat, îi este greu unei femei să-și spună în gura mare copilăria, adolescența cu dureroasele, dar vindicabilele și fermecătoarele iubiri, dragostea de mai tirziu, bucuria de a trăi frumos, dar și neliniștea anilor ce vin lăsînd tot mai departe, în urmă, tinerețea... Mulțimea cititorilor ei ar aștepta poate să găsească în aceste memorii femeia care a avut numai bucurii, care nu a fost răpusă niciodată de neliniști, or, în realitate, viața ei fusese o continuă căutare a unui echilibru, o permanentă dorință de a se împlini, și acum, atît de tirziu, cînd nu mai există nici o posibilitate de realizare, mai visează, încă precum în studenția ei săracă, la un cămin fericit, la un bărbat de care să-ți fie drag să-l întâlnești în fiecare zi, să te despartă de el dimineața cînd mergi la muncă și să te revezi seara cu sentimentul că abia așteptai să-l reintâlnești. Dacă privește prin prisma visurilor de atunci, imaginea de azi, e, desigur, fericită, a unui om care, puțin cite puțin și tocmai de aceea sigur, a urcat treaptă de treaptă cu fiecare nouă carte, drumul spre imposibil, pe care mulți nu mai apucă să-l ducă pînă la capăt, al scriitorului care lasă în urma lui cărțile ca pe o lume posibilă — acele cărți pe care parcurgîndu-le înfrigorat, cititorul să le considere viață adevărată. Cum ar putea așadar să spună în aceste memorii că, în realitate, nu a fost fericită, că a căutat mereu ca, măcar în paginile cărților sale, personajele să fie fericite, că, acum, în aparta-

mentul acestei vile, aflate pe măsura visurilor ei din studenție, nu este fericită pentru că nu a întîlnit fericirea, pentru că fericirea nu arată așa. Și, din nou, își reproșează că a așteptat prea mult de la ceilalți, or bărbații pe care i-a întîlnit nu au luat-o ca pe o minunată făptură a naturii, nu au vrut să vadă în ea, în egală măsură, femeia care-i atrăgea și pe care o iubeau, cu înfrigurare, dar și colosalul amestec de generozitate și orgoliu, de iubire și nevoie de a fi iubit, de amăgire și realitate. Și nu poate uita, niciodată nu va putea uita, cit de disperată a împietrit cînd, după cîțiva ani buni de aparentă și fericită căsnicie cu poetul Gelu Septimiu, întorcîndu-se pe neașteptate, l-a găsit cu o altă femeie în brațe. Iar ea, fericita de pînă atunci, nu putuse realiza ce anume greșise, dar mai ales ce anume alcătuire de ființă era încît să nu poată ține lingă ea pe acest bărbat care, e drept, mult mai tirziu, a tot trecut de la o femeie la alta, pînă nu demult cînd s-a recăsătorit cu o tinăra de care-l despart peste 30 de ani. Memoriile pe care le-ar scrie ar putea fi mai mult o apărare pentru viitor, biete justificări pentru o viață pe care nu a putut sau nu a știut cum să și-o trăiască. Cărțile ei spun totul, mult mai mult, despre nevoia de adevăr și înțelegere dintre oameni, despre credința în ceea ce facem, în propria noastră muncă, singura care ne poate echilibra, despre dragoste și frumos, despre bucuriile mari și mici, despre tristețile adînci și de fiecare zi, memoriile — prin forța lucrurilor — trebuind să fie o reflectare a ceea ce a fost și nu a ceea ce ar fi putut fi. Desigur, ar putea scrie din nou, cu aceeași ușurință ca în romanele de pînă acum, despre viața cea de toate zilele, despre dragostea care nu a mai fost să fie și despre fericirea ei de om echilibrat care, după eșecul cu Septimiu, a știut să se regăsească și să poată merge mai departe. Rana făcută de Septimiu s-a cicatrizat de la sine, odată cu trecerea timpului, ba mai mult, mîhnirea de a fi fost înșelată îi accentuase acel nedefinit aer de femeie frumoasă, și ar greși dacă nu ar recunoaște că ar fi putut din nou să se mărite, pe măsură ce cărțile ei cîștigau teren, cunoscuse tot mai mulți și mai interesanți bărbați încît ar fi avut între cine să opteze, cu unii dintre ei — în mod sigur — ar fi putut fi fericită, dar

i-a lipsit, de fiecare dată, încrederea care-ți dă puterea să visezi, să te îndrăgostești pe neașteptate și hotărîtor de omul de lingă tine. Ar putea, oare, să-și scrie memoriile fără să noteze că au fost dimineți chinuitoare în care s-a trezit dorindu-și să aibă lingă ea, în pat, răsufierea unui bărbat, că au fost nopți lungi tulburate de aprige dorinți ? Viața, tinerețea și-au cerut, firesc, drepturile, dar viața a și furat-o... Pe neobservate s-a trezit la 40 de ani, singură, stăpînă absolută pe gîndurile și trupul ei, cu atîtea și atîtea obișnuințe care, treptat, au împiedicat-o să mai vrea să-și lege viața de cineva. Apoi, și-a dorit atît de mult să nu rămînă numai o scriitoare de moment, a lăsat în fiecare pagină ceva din ea, s-a consumat cu fiecare durere a oamenilor din cărțile ei și s-a bucurat cu fiecare bucurie, personajele ei au avut, într-un fel, corespondent în realitatea imediată.

Ce noapte adîncă și tihnită e afară, ce aer odihnitor și cită siguranță răspîndește vėjoza și ce singurătate poate fi mai mare decît a ei ? A fost obișnuită să-și mărturisească sieși slăbiciunile, să-și spună cu toată sinceritatea înfringerile și acum, ca niciodată, trebuie să recunoască deschis că se simte iremediabil bătrînă, că niciodată nu va mai fi ca înainte, că nu-i vine să creadă că ea are 60 de ani tocmai pentru că atunci cînd avea 25 se credea nemuritoare....

La ușă suna cineva, zgomotul soneriei îi păruse, copleșită cum era de tristețe, strident. În ușă era Septimiu, îmbătrînit peste măsură, și ea, care-l crezuse întinerit prin tinerețea sotiei, îi auzea vocea umilă :

— Treceam pe strada ta și am văzut lumină. Am venit să-ți spun, că recunosc, dacă recunoașterea mea te poate ajuta cu ceva, că sînt înfrînt. N-am știut să trăiesc, mi-am trăit viața pe maculator.

O cuprinsese deodată o duioșie și o recunoștință pentru omul obosit din fața ei, venirea asta neașteptată o scosese din gîndurile ei... Îi așezase la masă, îi privise cu înțelegere cum mîncea, cu cită poftă mîncea, un suflé de dovlecei, mîncarea lui preferată pe care i-o gătea și cînd erau căsătoriti și aproape dumnezeiesc de frumoși și tineri, și-ncrezători în fericirea lor...

Apoi, Septimiu trebuise să plece, îl aștepta acasă tinăra lui nevastă....

CONSTELAȚII LIRICE

Ion Burnar

Triptic românesc în Ardeal

HOREA horilor roata feciorilor altfel pămîntul nu e decît în inchipuirea norilor scopul roții este linia dreaptă mîinile mele drumuri de care capul și, trupul de la cer mai în sus pentru Marea Cea Mare foșnind în ograda fulgerul plugului inima și tot nu-i de-ajuns AVRAM IANCU apăra un fulger de frig fluierul său cetate ne-nvînsă dar nu eu încă n-am vorbit degetele mele spițe pentru roți aerul aripi moi trădătoare zilnic prin toate băierile lumii drept ban de trecere un fel de rouă așa deodată peste ochi de trebuie să iert făcîndu-vă cu mina fără să mă-ntorc dar nu pentru asta era el vijelios și limpede

Se făcuse tirziu

Era din nou în anticameră. Se făcuse tirziu, toată lumea plecase. Era liniște. În spatele ușii capitonată rămăsese numai șeful, care probabil rezolva hirtii-le importante pe care nu reușise să le vadă peste zi. Îl admira pe șef, îi admira puterea de muncă, faptul că știa să lucreze cu oamenii. Nu obosea niciodată și muncea, muncea din zori și până noaptea tirziu. Ca acum. Găsise multă înțelegere la el încă de când fusese promovată ca activist în munca de tineret, ca șef, pentru că venise dintr-un colectiv puternic, muncitoresc, direct pe o funcție de răspundere, de mare răspundere. Atunci schimbarea îl năucise. În numai doi ani străbătuse drumul de la strung, la biroul cu anticameră. Adevărat, activase de la 16 ani în organizație, fusese și în comitetul de secție, apoi pe întreprindere. Dar acolo era întreprinderea în care muncise, unde venise imediat după profesională. Cunoștea oamenii, oamenii îl cunoșteau. L-au ajutat și în munca de partid, l-au sfătuit. Avea răspunderi mari, dar era ca în familie, dacă mai greșea nu i se părea atât de grav. Îl iertau, iar el o lua de la capăt. Când l-au promovată a trăit la început ca într-un coșmar. Totul era nou. Răspunderile uriașe. Parcă toți ar fi vrut să-l vadă greșind. S-a ambiționat, a învățat să rezolve sarcinile. Lucrurile au început să meargă, era chiar mîndru de unele realizări. Apoi au venit vremuri mai grele: văzîndu-l că face față i-au cerut mai mult. L-au criticat, l-au avertizat. A intrat în probleme. Și-a dat seama nu numai că nu-i este ușor, dar că există și pericolul de a greși. Și chiar să se întorcă din nou, în fabrică, de unde plecase. Ce înseamnă de fapt a greși, a greși este omenește. Mulți i-au spus că nu trebuie să-l contrazici pe cei mai mari, chiar dacă știi că ai dreptate. El nu putea. Au început să-l considere clonțos. L-au pus la punct. Fiindcă prinsese curaj nu-i mai era așa de frică. Frică de ce? De muncă, nici într-un caz.

După ce a terminat liceul la seral a intrat la facultate. Tot la seral. De fapt când îl promovaseră aici era deja student. I-a fost greu. Și școală, și muncă. Are studii de stat, se cheamă că e intelectual. Pe dracu intelectual. Cultură, de unde cultură. Când să citească și de unde. Pînă hăt tirziu după ce l-au promovată a stat la căminul de nefamiliști al uzinei. Muncă, școală, când să citești? A citit pe furate, nu prea a avut timp. La teatru s-a dus din când în când. Mint cei care spun că poți să le faci pe toate. Nu se poate. Abia acum în timpul din urmă a mai citit. Dar când să-i citești pe toți, Balzac, Tolstoi, Turgheniev, Camus, Pirandello, Cervantes, Byron. Ar trebui să fii literat,

și nu economist ca el. A trecut și asta, acum stăpînește bine domeniul, a mai discutat, a mai întrebă, a citit acasă, în tren, în avion, cînd era de permanență. Știe mai mult decît unul care a trecut prin școală pe la mijloc. Ar vrea mai mult, nu poate. Nu are timp. În muncă a devenit bun. Le rezolvă pe toate rapid. Ține la oamenii cu care muncește, deși nu prea face față toți. Prea se perindă, unii vin, alții pleacă. Vin la el neformați, apoi promovează. Mulți îi sint deja șefi. Nu-l uită. El era mai bun, dar nu a fost promovată. Poate că fiind prea bun era indispensabil. Sau poate tot faptul că era tinăr. Dealtfel el a venit de foarte tinăr în funcție. La vîrsta cînd avea deja ani buni în muncă alții nici nu erau considerați cu suficientă experiență, pentru a fi promovați într-un post ca al său. Și totuși, unde a greșit, fiindcă de multe ori a greșit. Ce a realizat? Deși a învățat să fie foarte exigent cu el însuși crede că a realizat totuși cite ceva. De fapt ce a realizat? Multe, mult mai multe decît sperase, cînd a plecat de acasă, cu gîndul să facă meserie și carte. Și profesionala și liceul și facultatea. Are și casă, un apartament frumos, care i s-a părut un vis cînd s-a mutat în el, direct din camera comună de la căminul de nefamiliști. S-a căsătorit cu o fată simplă pe care o cunoșcuse încă de cînd făcea practică la strungul lui, în timp ce urma liceul de specialitate al uzinei. A luat-o de nevastă mai apoi, cînd era pe funcție. Unii l-au sfătuit să mai aștepte, că de, e băiat drăguț, cu facultatea aproape terminată, șef mare, de perspectivă și un soț cru mai acătări, cu relații și poziție bună te ajută. El pe ea a luat-o. Au și un copil. Îl ajută, nu face mofturi, îl înțelege, îi înțelege și munca. Are prieteni. Îl caută, îl invită la mese, la ceaiuri, la video, a făcut cunoștință cu mulți băieți „de familie”, copii de oameni importanți, care știu să cultive relațiile. E în avantajul lor, ei îl caută. Știe de ce, nu pe el, ci funcția. Dar îi place, se simte bine, deși uneori e stingherit. Ce diferență între el de acum zece ani și ei, el la strung și ceilalți la ceaiuri cu „magul” sau „casul” după ei. Acum au și ei o vîrstă și încearcă să se „țină” pe picioare. Cum? Simplu, așa cum procedază cu el. Cu relații. Au prins mișcarea de timpuriu, vor să fie independenți de „tăticu”, ca miine-poimîne lese la pensie și el și colegii lui. Apoi vin eu, își zice ei. Pe mulți i-a ajutat, de rușinea lor de a cere astfel de intervenții. Nu în lucruri grave, nu ar fi putut. Nu ar fi vrut să poată. De fapt nici nu au apelat prea mult, pentru ei este important să fie acolo, să fie văzuți cu el. Adică „îl cunosc chiar și pe asta, oricînd pot să intervin la el în caz de nevoie, mă ajută,

sîntem prieteni”. Trist dar adevărat. Face parte și jocul asta din existența lui. Nu asta îl doare cel mai tare. Pe vreme ce trece timpul, nu mai este mulțumit de ceea ce face. A intervenit automatismul, experiența îl ajută să discearnă ce este cu adevărat grav și cu ce poate să o lase mai moale. Tocmai lăsatul asta mai moale îl necăjește. E lupta cu inerția, cu propria inerție. Știe că ar putea să facă mult mai mult, să dea mai mult. Îi este suficient însă să se mențină. Acum știe foarte bine unde se greșește, unde nu se muncește. Dar nu intervine decît atunci cînd își dă seama că acolo o să pleznească buba. Sarcinile însă vin grămadă de multe ori anapoda. Știe și de ce și cine le trimite. Se mai opune, se mai clonțos. De multe ori zice ca ei și face ca el. Știe că iese bine. Dar citeodată face ca el deși dacă ar face ca el ar fi mai bine, din comoditate. A obosit. Se poate să obosească, trebuie să fie combativ. Este un principiu de bază, o regulă. Și totuși. Să fie de vină rutina?

Iată ce îl frămîntă acum. Gîndurile îi fug nebunește prin minte. Nu știe ce să zică, de fapt ce vrea. Știe de ce e chemat, va fi promovată. În sfîrșit, va fi promovată. I s-a propus o funcție tot pe linie de tineret care îl atrage, înseamnă mult, va lucra și mai aproape de domeniul profesiei sale. Despărțirea de munca asta, de locurile de aici, este grea. Totuși aici a activat atîția ani, este, deși mai tinăr decît mulți cu funcții similare, cel mai vechi. Se simte bătrîn. Se frămîntă. Ar avea totuși de ales. Adică să rămînă aici. Ar însemna să renunțe la un post „de perspectivă”.

Ușa s-a deschis. Șeful l-a primit cu un gest simplu, prietenos: — De fapt știi de ce te-am chemat. Tovarășii de la centru vor să-ți incredințeze o muncă de răspundere. Este o promovare. Noi, te-am recomandat cu căldură. Personal sînt convins că nu ne vei face de rîs. Acum tu hotărăști.

Cele trei cuvinte i-au venit pe buze atît de ușor, încît parcă nu s-ar fi frămîntat deloc „Am hotărît, rămîn”.

Și a decis să nu plece. Va rămîne în continuare în munca aceasta, unde mai are încă multe de făcut. Ca o străfulgerare, cînd a intrat în biroul șefului, și-a dat seama că a pătruns tot printr-o ușă capitonată, dar că niciodată nu a văzut la omul acesta, în atîția ani de cînd îl cunoaște, vreo urmă din ceea ce simte el că ar putea fi rutină, oboseală. Și atunci a înțeles că mai are încă de învățat, că munca lui nu este ca oricare, alta, că este o activitate în care indoiala nu are loc. A rămas să învingă această indoială. De promovată, va promova el, este totuși un „bătrîn” încă foarte, foarte tinăr.

un riu neajutorat se făcea
în genunchi la o gură de apă
toarta cerului cea plină de griji
și văzu că e bine

VASILE LUCACIU trage pe roată un frig după altul

un leu imblînzit doar de cîntecul mierlei
e vreme de pace sub calul troian
de rușinea obrazului palmele bat cu disperare
dar odihnă nu-i cit nu-i istoria gata
pe pămînt sub pămînt la plug ori în forum
de-acum și pînă-n vecii vecilor
Pro Unione Omnium Romanorum

Un regat pentru orice cuvînt

Să-nvești istoria la lumina graiului
și graiul
după ce istoria
ca printr-un fluier
cu toate găurile astupate
munții să-i auzi și pasul

La Nichita

cum se recunosc ei de departe
izvorul și, sinii fecioarelor
glasul mierlei și boarea miinilor
aceeași familie de cuvinte
fări se pot lăți se pot scurta
numai cuvîntul nu-i cum bucuria
să-l țină-n brațe pe cel
ce-și strigă pruncii Panem și Sole
și-i mîngîie puțin
că sint ai lui și-au dat în floare.

Început de fantastic

Miinile adulmecîndu-se cu mirare
trupul trei sferturi în apă unul nicăieri
incă nu știe nimeni ce animal fantastic
v-a dat adineauri bună ziua
uimit și el de gravitația pămîntului
de aerul pe care nu l-ar ști pricepe
toată noaptea mesaje non stop
de pe discurile neanderthal
bună ziua bună ziua
cimitirul elefanților un etaj mai jos
după semnătura de prezență.

Poeme de
Viorel
Sâmpetorean

Un foșnet

Să vină iar orarele prea rare
Prin care roua vindecată să pătrundă
În cumintenia pămîntului,
Înghetul iară să m-ajungă.

Nici lup pe dealuri, nici vinător de rînd
Trăgeam cu totul satul din uimire,
Un foșnet aș fi fost,
Un dans cit steaua-n cumpănire.

Un cerb? O lacrimă?
Desișul unui vinător de rînd?
Nici lup pe dealuri?
Poate un foșnet, ori umbra unui gînd.

Amintire

Pentru C.

Poate n-a fost decît străfulgerarea
Unui zimbet,
Poate iedera mișcătoare
Urcase, timpurie,
Ori, prea scurta clipă rară
Ea însăși urcase în cuibar de gheață,
Cum doar surisul uneori...

Poate cerul fără arbori
Sub care innoptam uneori, îți amintești?
Poate cîntecul mierlei la miezul nopții,
Ori foșnetul unor cuvinte
Ce nu mai puteau să moară!
Ori tristețea mea să fi fost indeajuns?

Oricum (eu știu):
„Ceea ce-i adevărat se întimplă”

Cîntec

Lumină ar fi fost
vreodată' pămîntul,
pămîntul ultim
ar fi rămas lumină:
-te-ndepărtezi, tu
lacrimă
de răstignitul tău
din rădăcină?

- Te farnecă prin
marmoră legămîntul
cel mîngîiat de raza
clară,
cînd șoapta rupe
prăporii ruginii
și-ngindurarea
e-nfioară?

- Te-au văduvit
chiar anii calzi
cînd înțelesul
nu știa să moară?
nu, nu ai trimis
spre lumea
fără luturi
însingurarea de ocară!

Cîntec (II)

Un cuib
precum un jilț
în care păsările morții
te-au lăsat stăpînă:
dar tu incremenisei
lîngă tulpină
lăsîndu-ți trupul fraged
drept arvună.

- Te-a fermecat
în viața rară
fărîma neînchipuit
de dragă?
era a dulcilor lăstare
această, neînchipuit
de lungă
și de blestemată așteptare.

În desfășurare, la Costinești, ediția a XI-a a Galei filmului pentru tineret

(28 iulie — 6 august a.c.)

Organizată de UNIUNEA TINERETULUI COMUNIST în colaborare cu Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Centrala Româniatim și Asociația Cineaștilor, una dintre cele mai interesante manifestări ale verii la Costinești, și nu doar a sezonului estival din această stațiune a tineretului, ci chiar ale stagiunii culturale a anului 1988, s-a declanșat joi seara, în ambianța devenită tradițională, și familiară, totodată, a Teatrului de Vară. Regizori, scenariști, operatori, actori, cineaști consacrați, afirmați în edițiile precedente ale Galei, tineri autori, unii încă studenți, alții debutând chiar aici pe malul mării, și-au dat întâlnire în fața unui juriu și a publicului tinăr, după cum se știe deosebit de exigent, funcționând ca o adevărată fișă de calitate a filmului românesc.

Intrind în competiție în urma unei preselectii din producția cinematografică a ultimului an, calendaristic, socotit de la închiderea ediției precedente, a X-a, filmele reprezintă imaginea calității în creștere a premierelor noastre. Ele exprimă în același timp capacitatea de implicare în cotidian, în realitatea socialistă a patriei.

Pînă la această oră, după deschiderea festivă de joi, 28 iulie, cînd au fost prezentate documentarul **Locuri de epopee** (regia — Pompiliu Gilmeanu) și premiera absolută **Miracolul** (regia — Tudor Mărăscu), au mai fost proiectate, într-un program complet, cuprinzînd toate „genurile” din concurs: **Niște băieți grozavi** (regia — Cornel Diaconu), **Străpungerea**, documentar de Al. Gaspar, **Fascinatie**, scurt-metraj realizat de studentul Dan Alexandru de la I.A.T.C., și **Mozaic**, film de animație semnat de Lucian Profirescu și Grigore Traian Pop. În următoarele șapte zile ale manifestării, pe ecranul Costineștilui vor fi proiectate și alte filme din genurile menționate. Vom da aici doar titlurile lung-metrajelor artistice selectate: **Flăcări pe comori** (regia — Nicolae Mărgineanu), **Moromeții** (regia — Stere Gulea), **Extemporal la dirigenție** (regia — Nicolae Corjoc), **Nelu** (premieră absolută și debut în regie al lui Dorin Doroftei), **Vulcanul stins** (regia — George Cornea), **Rezervă la start** (regia — Anghel Mora), **În fiecare zi miedor de tine** (regia — Gheorghe Vitanidis).

Mulți cineaști tineri, mulți actori tineri, unli debutanți, destui venind acum la Costinești în urma unor premii acordate la edițiile precedente, mulți, de fapt, foarte mulți spectatori tineri, interesați anume să fie prezenți în „seria” Galei filmului... dezbate problemele legate de creșterea capacității subiectelor de a cuprinde în profunzime realitatea dinamică a patriei și de a o oglindi în narațiuni convingătoare sub aspectul calității, regiei, imaginii, interpretării. În fiecare dimineață pe plaja de la Radiovacanța realizatorii filmelor proiectate cu o seară înainte intră în dialog cu publicul. Întrebările nu sînt protocolare, ele întesc aspecte dintre cele mai diverse ale procesului de creație, ale documentării și realizării filmelor cu tineri și despre tineri. De altminteri, simpla privire peste programul actualei Gale ar arăta importanța acordată filmelor de actualitate avînd personaje tineri constructori ai socialismului. Este o dovadă, între altele, că Gala activează în sensul creării unui cîmp fertil al cinematografului destinat actualității. Șapte din cele nouă filme pomeșc de la subiecte de actualitate. Cele două ecranizări (**Flăcări pe comori** și **Moromeții**) tratează subiecte cu un pregnant relief istoric, patriotic, și respectiv, cazul filmului după Marin Preda, intenționînd ilustrarea vizuală a unei cărți de referință din literatura noastră.

Cum Gala abia a început, aflîndu-se în plină desfășurare, vom reveni cu noi precizări de la fața locului și într-un spațiu mai mare, pe măsura evenimentului.

IOAN LAZĂR

TEATRU

La Iași, dramatizare Sadoveanu

Baltagul, de Mihail Sadoveanu — spectacolul realizat de colectivul Teatrului pentru copii și tineret „Lucașfărul” din Iași nu este monumental, ca celelalte de pînă acum. Dimpotrivă, este simplu și, tocmai de aceea, este măreț, original, copleșitor. Un spectacol de atmosferă, acțiunea justițiară trecînd pe planul al doilea, în primul plan apărînd fondul generos al vieții oamenilor din munți, o viață aprigă, dar trăită total, pasional, în respect pentru datini și obiceiuri, pentru marea iubire, tulburătoare și unică.

Sfîșietoare dramă (de structură elină antică), născută din DORUL românesc pentru omul iubit. Un zguduitor omagiu adus așteptării chinuitoare a celui drag și țării suferințelor. Acest drum sinuos al așteptării, de la fireasca nerăbdare și pînă la tragica deznădejde, este redat în varii și omenești traiectorii suferințelor. Cită puritate, atita nostalgie; cită pasiune, atita durere; cită încredere, atita dramă; cită speranță, atita resemnare.

Am vizionat un spectacol al dragostei dogoritoare, cu inserțiuni antropologice și filosofice, cu acțiune justițiară care presupune un anume mister, fără facile lîmpeziri și motivări, cu derulări de inteligență fărănească sănătoasă, cu analize caracterologice, cu sevențe inițiatice, pe fundalul social mitic al așezărilor românești din nord.

Așa a fost compusă de către Constantin Paiu versiunea scenică a romanului „Baltagul” și așa a fost realizat spectacolul de către Natalia Dănăilă, regizoarea reconstituind viața psiho-socială a familiei Lipan în mai largul context al societății păstorești. Spectacol făcut cu măsură și echilibru, lîmpe, calm, fără artificiozități gratuite sau pitoresc ostentativ, acesta existînd din plin în structura interioară, dar conștientîndu-se discret în matricea spirituală a oamenilor și locurilor unde s-a petrecut drama și unde se consumă, încadrată perfect în ritualul vieții, răzburarea.

Simplă și ingenioasă, de mare sugestie vizuală, cu densă încărcătură simbolică, scenografia semnată de Marfa Axentii, așezărilor de zăpadă grea, care figurează virfurile munților, văile acestora, drumurile și potecile, dar slujind și drept acoperiș pentru casele și vetrele oamenilor înfrunțiți cu munții, împrumutînd de la aceștia măreție, dăruindu-le acestora demnitate. Nici munții, nici oamenii nu se frîng, se arcuiesc sub vînturi dușmănoase, dar își păstrează verticalitatea.

În rolul titular, cel al Vitoriei Lipan, o tinătră actriță, cu autentică vocație de tragediană, desprînzîndu-se de remarcabilele modele ale eroinei, întruchipate în rezistente viziuni de Olga Tudorache și Leopoldina Bălanuță. Este vorba de Doina Iarcucievici, care și compune cu simplitate și discreție, cu echilibru și firesc atît de dificilul personaj, Vitoria căpătînd de această dată pertinente valențe omenești, estompîndu-i-se aureola legendară copleșitoare, mitizată, așa cum și-a construit Sadoveanu eroina. Vitoria întruchipată de Doina Iarcucievici este o femeie obișnuită, dîrză, tinătră, frumoasă, dar o femeie obișnuită, care are multă răbdare și știe să aștepte, respectînd „legile pămîntului”, moștenite din ancestralitate.

Prin contrast, celelalte femei din scenă, ridicol „superioare”, aduc un serviciu imens personajului principal și traiectoriei naturale a acestuia prin sinuoasa acțiune (Madam David, interpretată de Cristina Anca Ciubotaru și Madam Vasiliu, interpretată de Simona Agachi).

Se remarcă, prin exacte portretizări, Ion Agachi (Domnul David), Nina Dimitriu (Minodora), Toma Hoge (Gheorghită), Constantin Ciofu (Calistrat Bogza). Ceilalți actori își aduc o contribuție valoroasă prin descifrări caracterologice reale conferite tipurilor umane diverse, abia schițate, din galeria de personaje a spațiului carpatic unde se consumă drama.

VLAD ANDREI-ORHEIANU

FILM

Raliu montan cu happy-end

Vara e un bun conducător de subiecte înaripate cu tineri la munte și la mare. Virgil Calotescu a intuit pulsul special al anotimpului preluînd dintr-un scenariu confortabil semnat de Mircea Mușeșan predispozițiile estivale spre a le duce la o altitudine umoristică și sentimentală. Fără prea multe repetiții, inutile altminteri, buletinul cinematografic s-a mutat de la București și Bolintin undeva la munte, dimpreună cu un grup de studenți la arhitectură, sirguincioși, corecți, dar, cum profesoara lor elegantă și distinsă (Adela Mărculescu) observă, încă lipsiți de experiența maturității. Contează prea puțin acest aspect al virstei în comparație cu disponibilitatea lor sentimentală căreia i se lasă cîmp larg de manifestare. De unde păreau niște băieți sobri și implicați în problematica arhitecturală, lată-i vrăjii de Livia, care mai de care dîndu-se în vînt după fetișcana cochetă, rătăcitoare într-o zonă minată, ca pînă la urmă să se întoarcă la dragostea dintii. Convingerea afectivă nu vine în chip gratuit, trebuie să plătești, cu timpul, cu viața, cu suferința, cu teama de a pierde adevărata dragoste ca — **Păstrează-mă doar pentru tine**, somează titlul noii producții a Casei Unu — happy-end-ul să parafeze destinul unei iubiri încheiate cu nuntă în prezența părinților și a rudelor fetei, ajungînd la cabană cu autoturismul proprietate personală.

Cu experiența sa documentaristică și în prelungirea comedilor cvasituristice de mare succes la public, Virgil Calotescu a găsit o formulă regizorală laxă, îngăduitoare cu subiectul transformat în traiect umoristico-sentimental pe gustul spectatorului dornic de antidot contra caniculei. Un film tipic de vacanță, așa mi se pare acest **Păstrează-mă doar pentru tine**, iar tonul lui regizoral și interpretativ a fost găsit cu exactitate de către Virgil Calotescu. În pagina ecranului povestea devine din sentimentală hazoasă, iar actorii se dedau la ușoara tratare parodică a întâmplărilor, pentru că numai în felul acesta poți cataloga peripețiile unei iubiri programate altminteri să nu-și trădeze propriul drum.

Personajul Liviei, studenta arhitectă curlată de băieții grupei, a fost încredințat unei actrițe care a mai jucat, cu real succes, în filmele lui Calotescu — **Catrinel Dumitrescu**. Inteligență, precizie a nuanțelor, simț al comicului, sobrietate și tandrețe, refuz al melodramaticului, intuiție a capcanelor scenaristice și evitare a lor printr-un joc de „întîmpinare”, cu simț histrionic bine temperat — cam acestea ar fi datele actoricești ale personajului. Nu-l mai puțin de luat în seamă relația fetei cu celelalte personaje. Miopul (Vasile — Sile) este tipul insistent și repede consolată, dar pînă să ajungă să-și așeze capul pe umărul unei colege îngăduitoare, băiatul face comedie fără voie, de fapt cu „voia” regizorului și cu genul de talent de incurcă-lume propriu felului de a juca al lui Marian Rîlea. O prestație nouă la Răzvan Popa (aici mecanic de probe — Aro), deși filmat tocmai în scena cheie, a avansului erotic, cam abrupt, dacă se poate spune așa. Ca de obicei, Vasile Murariu umple cadrul cu aer umoristic, aici fiind un „eolian” iubitor al mersului pe jos. Un film deconectant, la o vară toridă.

IOAN LAZĂR

PROFIL

Rodica Leucă-Goicea

- născută la 7 ianuarie 1955 la Iași
- absolventă a Institutului de arte plastice „Nicolae Grigorescu” din București, secția arte decorative (sticlă, metal, ceramică).
- participă, din 1979, la toate expozițiile municipale, triennale, quadriennale de arte decorative și design; a expus în cadrul unor manifestări de grup: 1983 — „Secțiune în atelier” și expoziția de la Hanul cu tei; 1984 — la expozițiile „Ambient” — Hanul cu tei și „Game” — Muzeul Fr. Șteorc.
- lucrări de artă monumentală — ansamblul decorativ pentru sala de spectacole a așezămîntului de cultură a tineretului din Buzău (80 m², ceramică glazurată).

Aroma pămîntului

Rodica Leucă-Goicea și-a pregătit îndelung, atent și răbdător drumul, adică orbita pe care să evolueze odată intrată în rîndul creatorilor. Acum, motivația și scopul ei de acțiune, în teritoriul artelor decorative pe care le slujește, apare lîmpe și frumos: ne

aflăm în fața unui trudit modest, harnic, tenace, inventiv care a întîrziat un timp să apară în fața publicului — nevrînd să se dezvăluie oricum. (La vîrsta ei unii au preferat să tot expună „mincații” de vanitatea afirmării rapide pînă cînd și-au „expus”

și călcîiul vulnerabil). Iată de ce trebuie apreciată matura chibzuință a acestei tinere artiste, trebuie prețuită puterea și răbdarea ei de a aștepta clipa culesului și, mai ales, înțelepciunea de a nu grăbi coacerea vreunui gînd prin artificii.

Formele pe care le propune plasticiana în materia dură a ceramicii nu sînt dotate cu acel frumos convențional și agreabil care devine condiția confortului vizual al privitorului. Categoriile, ele au atitudine, personalitate, prestanță, nelăsîndu-l indiferent pe spectator. Rodica Leucă-Goicea refuză chiar acele formule care ar ademini galeș, dar găunos, admiratorii: ea preferă să instaleze în spațiul nostru vital niște piese de neglijorată ce trebuie înțelese ca niște parteneri de dialog. De aceea ele sînt dificile pentru unii. Și cum să-ți fie comod să gîndești cînd tu, privitor, ai pur și simplu chef să

lenevești, „sorbînd din priviri”, printre gene, forma frumoasă și îndolentă a unui... vas cu flori!

Aceste torsuri, panouri din modul, forme sferice, ansambluri decorative n-au nevoie de draperii (pentru contrast), de socluri savante (ca un sprijin mascat) de filtre de lumină colorată pentru a le îmbogăți sugestiile, n-au nevoie adică de nici o regie. Ele pot sta cu franchețe și vigoare, dar fără ostentație, direct pe pămîntul din care și-au tras, în clipa facerii, toate sevele necesare; de unde și echilibrul lor lăuntric, de unde izul lor arhaic și aroma unui lut înobilat prin metaforă, dar neîndepărtat de materia primordială. Firește, toate acestea țes, discret, ceremonialul revelației ordinii și frumuseții lăuntrice, ca substrat al delectării noastre. Operele Rodicăi Leucă-Goicea își cîștigă dreptul de a fi iubite tocmai fiindcă se apro-

pie de noi cu franchețe adevărului. Există, în logica umbrei și luminii ce trăiesc pe suprafața acestor forme, subtilitatea extragerii, dintr-un noian de soluții, a celor mai unitare și armonioase, a celor mai apte să exprime o frază plastică al cărei conținut e bogat, fără a fi prolix, și profund fără a fi filosofard.

Înainte să ardă la 1000°, aceste forme au ars înlăuntru retortelor de imaginație și spiritualitate ale artistei, apoi, restul, a fost numai gest cuminte, ascultător, plămăditor al unei întregi familii de forme care se va mări de-a lungul timpului, asumîndu-și greul pămîntului ca pe propria sa condiție de existență: și, nu e oare, aceasta menirea artistului, de a lua de pe umerii noștri, asupra lui, greul pămîntului și, dîndu-l apoi, formă și sens, să-nțoarne greul în splendoare ??

SIMONA VĂRZARU

Pe ce credeți că se bazează succesul romanului „CEL MAI IUBIT DINTRE PĂMÎNTENI”? (VIII)

Argentina Firuță

Așa să se explice, oare?

O posibilă explicație a succesului romanului *Cel mai iubit dintre pământeni*, ar putea porni de la autoritatea artistică și civică a autorului. Cum s-ar putea cuantifica rolul ei, decât admitând ceea ce „hermeneutică spontană” de care este capabil chiar și un critic neavizat, ca cititorul obișnuit al operei lui Marin Preda, de la *Calul și Salcimul*, *Moromeții* (I) și *Intrusul*, *Risipitorii* și *Viața ca o pradă*, la *Delirul*, *Moromeții* (II) și *Cel mai iubit dintre pământeni* — cu care se închide „cercul”.

Apoi, de ce să nu admitem interesul sporit pentru această ultimă operă a autorului, intrucit finalizarea ei a coincis oarecum cu sfârșitul tragic al scriitorului? E cartea care, cel puțin parțial răspunde obsesiei sale: „tema povestitorului” (ca gnoză a lui Petrinii).

Poate și o anume „legendă” creată în jurul lui *Mon Cher*, aceea aură specială, izvorită din straturile cele mai adânci ale personalității sale — țărăn hirsit de zbu-ciumul acestei lumi dar articulat prin întrebările sale, la universalitate — poate fi o explicație.

Desigur, sînt posibile izvoare ale succesului acestei cărți, și într-o măsură reală pentru unii cititori; aceste ipotetice explicații rămîn, totuși, exterioare operei, incapabile să explice interesul permanentizat, parcă sporit azi, după a treia ediție.

Și atunci? Care ar fi explicația?

Am lua ca punct de pornire o afirmație a lui Marin Preda din 1972. Într-un interviu acordat poetului Adrian Păunescu, *Mon Cher* — sclav fără scăpare al demonului său literar —, răspundea vis-à-vis de succesul *Moromeților* (Vol. II) „Am mai spus o dată că, în acest roman nu apare tema povestitorului. Am spus asta, înainte de apariția celui de al doilea volum. E vorba de tema celui care a scris această istorie, al cărui destin rămîne încă neatins de carte și care mă obsedează. Atunci va fi împlinit romanul *Moromeții*, cînd și destinul povestitorului va fi relevant. Iată de ce nu pot vorbi încă de istoria acestei cărți”. (subl. n).

Prin urmare una dintre temele obsedante pentru Marin Preda era aceea de a releva destinul scriitorului. *Cel mai iubit...* o conține, parțial. Dar odată încheiată Opera, nu putem face abstracție de „ideile-valori” pentru care *Mon Cher* a plecat în cărțile lui: dragostea pentru pămîntul strămoșesc, iubirea de celălalt, păstrarea simțului moral în situații limită, angajarea în cetate, cunoașterea ca mod de a fi în lume, responsabilitatea propriilor acte etc. Pentru că, trebuie să facem această remarcă, Marin Preda a fost preocupat mai ales de ideea-valoare pe care o demonstrează, și ea, această valoare — stare, afect, idee, atitudine, comportament —, (re)trăită cu sinceritate și intensitate, își impune, ea însăși „formula”, tehnica scriiturii.

În acest context, care ar fi, deci, explicația succesului acestei cărți? Ce implică, de fapt, „tema” ei principală?

Recitind azi cartea cred că „liniile melodice” pe care se construiește romanul (deliberat sau nu) sînt viața, iubirea, creația.

„O viață este totul și felul cum se desfășoară ea este adesea halucinant” (vol. I, p. 106).

Dar viața — a fost întotdeauna sursa literaturii. Pentru Marin Preda, însă, viața înseamnă mai ales impactul dintre imprezibil și propria noastră voință de a fi, dintre individul mereu vulnerabil și hazardul prin care lucrează istoria asupra lui, determinându-i destinul. Adică, spațiile și iubirile sale, carențele și speranțele mereu înnoite, victoriile și eșecurile mereu depășite, ideologia și politica unei epoci în care tu, cititor sau scriitor, ești, vrînd, nevrînd implicat, victorios sau perdant, victimă sau agresor, dar om confruntat zilnic cu o moarte oricînd posibilă, vulnerabil de aceea, dar și peren prin idee și faptă. Iată „tema”, iată „obsesia” și implicit, sursa succesului acestei cărți. Una dintre.

Pentru că „tema scriitorului” înseamnă creația. Și e un mod orgolios de a înfrunta moartea, oricît de stimulative ar putea deveni ea ca element recesiv al vieții. Cuprinzînd într-un singur gînd esența umanului, I. Micu remarcă: „Să mori simțînd că odată cu tine mor și ideile, iată o ruptură între existență și esență pe care năstirii celor două milenii ale erei noastre n-au cunoscut-o”

(vol. II, p. 158). Privită zilnic în față, înfruntată prin scris, moartea poate deveni factor energizant, principiu în numele căruia viața trebuie mereu afirmată, impusă, reconstruită, și cum altfel s-o faci cel mai bine decît prin iubire și creație? Reîntors la viață, dar încă în spital, Victor Petrinii îl întreabă pe veciul lui prieten I. Micu, „Despre ce-ași putea scrie?”. Despre orice. Creația nu poate fi împiedicată. „Scrie despre Giordano Bruno”, îi răspunde aceasta. „Arși (cei arși pe rug), ăstia ne ajută, dacă n-ar fi fost ei, forța cuvîntului filozof ar fi slăbit prin veacuri”.

Și totuși, linia „melodică” principală a acestei ultime „simfonii” scrise de Marin Preda este iubirea. Iubirea și creația se împletesc, se stimulează și se opun — contrarii și complementare — în destinul scriitorului. „Dacă dragoste nu e, nimic nu e...” remarcă Victor Petrinii în această po-veste, încercînd să ne învețe ceva despre taina acestei lumi. Și chiar dacă romanul lui Victor Petrinii ne oferă mai multe povești de dragoste — Matilda și Suzi schimbîndu-i de fiecare dată destinul — *Cel mai iubit dintre pământeni* nu se reduce la iubirea primordială și cea mai firească (era să scriu primară!). Pentru că, fără a înfățișa toate ipostazele analizate de E. Fromm în *The Art of Love*, această poveste de dragoste, cu sușurile și coborîșurile sale, cu gelozia maladivă și sublimul ei orgolios este, mai ales, o pledoarie a dragostei pentru om

— în viața cetății — iată destinul scriitorului, al intelectualului pe care *Cel mai iubit dintre pământeni* ne-o înfățișează — cu fidelitatea, intensitatea și sinceritatea — niciodată trădate de *Mon Cher*.
Asa să se explice, oare, succesul acestei cărți?

Dumitru Bălăeț

Către o viziune integratoare

Discuția despre *Cel mai iubit dintre pământeni*, precedată la rîndul ei de proba editorială a imensului interes public pentru acest roman al lui Marin Preda, ne arată îndeajuns de mult că ne aflăm de fapt în fața celui mai iubit dintre scriitorii noștri din ultimul timp. După moartea unui autor, fie el și de prim plan, vremea așază între opera lui și public un con de umbră care — pînă la biruința postumă, definitivă a valorii — durează mai puțin sau mai mult. Ceea ce nu se întîmplă, după cum vedem, cu Marin Preda. Cred însă că nu numai acest ro-

Putem observa că încă din *Moromeții I*, Marin Preda instituie două perspective în acest sens. Una e a naratorului care ne spune că „timpul nu mai avea răbdare”, alta e a personajului principal în jurul căruia se constituie din ce în ce mai diversă, mai uluitoare, fauna umană pe care reușește să ne-o pună în față. Dacă Ilie Moromete este, în felul său, un filosof atemporal prăbușit în istorie, Moromete cel tinăr e tot un filosof, dar care vrea să instituie istoriei o nouă credință, un fel de religie a faptului pozitiv, dăruit cu trup și suflet colectivității din care face parte. Călin Surupăceanu din *Intrusul*, este și el un meditativ pe problemele relației individ-colectivitate. Un caz aparte îl reprezintă *Delirul* unde perspectiva auctorială devine dominantă și retrospectiva asupra celui de-al doilea război mondial prevalează destinul oricărui personaj. Aici se poate observa și acel amestec de ficțiune și realitate istorică din care se va hrăni din plin și modalitatea narativă în *Cel mai iubit dintre pământeni*. Acest nou roman are în simburile lupta cu traumele moștenite de la război, mai ales cu acelea de ordin moral. Acum personajul central este chiar un filosof nu numai prin vocație, ci și prin profesune. Victor Petrinii se afirmă în acest sens în răspăr cu o realitate potrivnică aspirațiilor sale. Bătălia e dură, dificilă, cu prăbușiri și înălțări, în cadrul unei lumi care se constituie greu, printr-un proces complex, contradictoriu, în care autorul refuză în mod categoric rezolvările facile.

Să observăm că acum Marin Preda nu numai că aspiră către romanul total ci îl și realizează, într-o curgere fluvială imensă, într-o revărsare neașteptată de ape narative mîloase, pline de vietăți umane dintre cele mai revelatoare pentru capacitatea autorului de a reda viață din viață și pe măsura vieții. Astfel, *Cel mai iubit dintre pământeni* nu este o carte izolată, singulară, în creația lui Marin Preda, ci o consecință firească a tuturor celor dinaintea ei, împlinirea lor narativă cea mai amplă și mai cuprinzătoare. Desigur, după bunul său obicei, autorul ar fi revenit și ar fi cizelat în câteva ediții succesive această amplă desfășurare de destine umane, dar propriul lui destin nu l-a mai dat vreme și acest roman rămîne cîntecul său de lehădă, suspendat tragic în timp și în conștiința noastră a tuturor.

Și dacă vrem să-l înțelegem mai adînc pe Marin Preda cu întreaga sa problematică meditativă asupra impactului omului cu istoria, impact atît de generalizat la scară filosofică în *Delirul* și *Cel mai iubit dintre pământeni*, trebuie să ne întoarcem în timp, în anii formației sale cînd elev la o școală din Transilvania, suporta direct, întempestiv, traumele odiosului Diktat de la Viena, prin care amestecul unor voințe străine istoriei noastre a reușit să ne fure și să ne înstrăineze în mare măsură această istorie. De unde efortul de a o recuceri prin meditație, prin înălțare narativă în perspectivă filosofică. Și Marin Preda nu este singurul dintre prozatorii noștri care atestă acest efort. Aș cita în același sens pe Francisc Păcurariu, care și el a debutat în preajma celui de-al doilea război mondial și în a cărui proză se resimte aceeași potentare meditativă asupra impactului omului cu istoria, ca rezultat al afrontului violent, biografic, adus demnității sale de evenimentele ce au avut în centrul lor Diktatul de la Viena.

Să fie oare întîmplător că după apostrofele dure aduse unei istorii străine omului în *Delirul*, Marin Preda se ocupă de zugrăvirea mediului transilvănean în care se afirmă Victor Petrinii, urmaș al lui Blaga și al marilor sale filosofi? Nu credem. E un drum simetric, dar de sens contrar celui urmat de naratiunile lui Rebreanu, cu care Marin Preda s-a privit totdeauna într-o stimulantă concurență creatoare. În același timp aceasta trebuie privită și ca o revenire la spațiul care a generat în conștiința lui marea problematică a impactului omului cu istoria.

Căci istoria, în perspectiva marelui narator care a fost Marin Preda, nu este doar o însușire de evenimente, ci mai ales un teritoriu moral pozitiv sau negativ afirmării umanității omului. Acest teritoriu se cuvine a fi recucerit prin creație și curățit de veninul și miamele pe care o rea desfășurare a istoriei le lasă în urma ei. Fără aceasta omul nu se poate reinălța la idealul umanității din sine. Cam acesta ar fi mesajul pe care ni-l lasă moștenire Marin Preda și eroul său emblematic Victor Petrinii, urmaș și el al lui Moromete bătrînul, filosoful atemporal căzut în cursa unei istorii ostile, minată de forțe malefice.

Lui Victor Petrinii — ca și lui Nicolae Moromete, înaintea sa, într-o formă mai puțin generalizată și mai puțin decisivă — îi revine misiunea de a recuceri istoria și a o aduce la sarcinile ei pozitive. „Cel mai iubit dintre pământeni” va fi astfel și cel mai aproape de noi înșine.

(ca celălalt), pentru creație, pentru viață.

Și cînd aceste teme — viața, creația, iubirea țîșnesc din cele mai adînci straturi ale conștiinței scriitorului, cînd legea entropiei este învinsă prin sinceritate, și fidelitate și ardere cea mai intensă a autorului scriind, cînd este surprinsă tensiunea dintre individual și social, dintre ideal și real, iar personajele își trăiesc în fața noastră deopotrivă de firesc sublimul, ridicolul, neputința și orgoliul cu resemnarea înțeleptului ce și-a înțeles destinul, succesul nu poate să întîrzie.

Fără pretenția de a oferi formule — am subliniat deja pluralitatea perspectivelor posibile prin care poate fi explicat succesul acestei cărți — mi-ar place să cred că el se datorează mai ales firescului cu care autorul articulează, pe scheletul poveștii de dragoste a lui Victor Petrinii, într-o narațiune supraetajată, diferitele structuri ale vieții sociale: politicul, istoricul, eticul și filosoficul.

Dincolo de această afirmație relativ generală cred că succesul ultimei cărți a lui Marin Preda și-ar găsi explicația în trei (pot fi mult mai multe) calități fundamentale ale acestei opere: fidelitatea autorului față de propria sa ideologie literară, intensitatea trăirilor sale afective și intelectuale care se regăsește, chiar dacă estompat, în personalitatea personajelor, și mai ales sinceritatea autorului, ca om și ca artist, în fața vieții, a operei și, implicit, în fața timpului.

Fără îndoială critici și esteți pretențioși (poate mai ales prețioși) ar putea reproșa destule neîmpliniri acestui roman în raport cu „opera perfectă”. În ce mă privește, perfecțiunea mă inhibă și-mi devine suspectă, obligîndu-mă să mă întreb asupra coeficientului de umanitate la care autorul a fost obligat să renunțe.

„Rostogolit” în cercul devenirii sale într-un timp al „imposibilei întoarceri”, Marin Preda, ca și eroul său, Victor Petrinii, accede prin propria gnoză (experiență intelectuală și afectivă) la taina lumii. Orgoliu și umilință, intoleranță și neliniște, disperare și speranță, neputință și victorie, iubire și ură, moarte și viață devin treptele inițierii către o autentică umanitate.

De la contemplarea orgolioasă a lumii prin preceptele filosofiei, la trăirea experiențelor existențiale în toată disperarea lor umilintă, la angajarea responsabilă, dar deopotrivă lucidă, adică ușor ironică, ușor sceptică în înțelepciunea ei

man, ci întreaga sa operă intră într-o posteritate dintre cele mai luminoase.

S-ar cuveni acum ca o probă îndubitabilă a iubirii urmașilor imediați față de marele scriitor, o ediție integrală a scrierilor sale, care, cu toatele intră în fondul de aur al literaturii române. Aici nu mai poate fi vorba de a pune pe puncte romanele lui Marin Preda și a vedea care dintre ele stă mai în față. Fierște, publicul cititor poate avea preferințe, din varii motive, pentru una sau alta din aceste scrieri, dar acest public trebuie orientat asupra valorii ansamblului, el trebuie să intre cu bucurie, tot mai adînc, în pădurea de personaje și semnificații pe care le conține această operă. Momentul de acum este fast pentru această inițiere și el nu trebuie pierdut, căci nu poate dura la nesfîrșit de la sine. Deja se aud voci care parțializează acest interes pentru creația lui Marin Preda la una sau alta dintre scrierile lui, în loc să militeze pentru lărgirea interesului respectiv, pentru o dezvoltare a lui cît mai amplă, în consens, de fapt, cu problemele care l-au stîrnit.

Ne stă la îndemînă să observăm că de la *Moromeții* (1955), interesul cititorilor pentru tot ce a scris Marin Preda a fost într-o continuă creștere, am putea spune pe o cale explozivă. Să ne amintim în acest sens de modul cum au fost primite de către un public tot mai larg: *Moromeții II* (1967), *Imposibila întoarcere* (1971), *Marele singuratic* (1972), *Delirul* (1975) și *Cel mai iubit dintre pământeni* (1980). Să fi urmat creșterea acestui interes căea cedării de către autor pentru senzational, pentru romanul de consum popular, cum reiese uneori din discuțiile critice? Nu credem. Dimpotrivă. După atingerea cotei de înălțime din *Moromeții I*, opera lui Marin Preda se dezvoltă în sine, din aceeași rădăcină viguroasă, ia forme arborescente, definindu-se din ce în ce mai mult drept principala expresie a prozei noastre din ultimul timp, spunîndu-ne tot mai multe despre sufletul nostru de azi și dintotdeauna, cu aspirațiile și prăbușirile lui, cu modul său de a fi și a se manifesta în istorie. Putem vorbi în acest sens chiar de o *dominanță filosofică* a creației lui Marin Preda, mai mult decît la oricare dintre prozatorii noștri. Nimeni n-a reușit ca el să integreze unui filon epic cuprinzător sensurile dramatice ale istoriei noastre din ultimii cincizeci de ani.

Iscușința lui Camil Petrescu de a transforma senzația în notă, extinsă din proză și în piese, inscrie un șir de tatonări fertile caracterologice într-o scriitură a căutărilor. Ce anume reușește dramaturgul prin acest transfer rămâne să descoperim.

Voi începe prin a sesiza că întreg ansamblul notelor parantetice din *Danton* și *Jocul ieilor* privind raporturile dintre personaje și, cu precădere, cele ce unifică dispoziții în lăuntru aceluiași personaj, corespund prezenței unui observator care vede mult și inițiază, în diverse combinații, confruntări între el și dublul său. Acesta ar putea fi desemnat drept un fel de explorator, prin cuvânt, al scriiturii. Unde naratorul se servește de subiect, exploratorul constată, pînă deosebit, are privilegiul să disocieze nuanțele. Mai ales după ce subiectul se lasă descifrat și unificat. Camil Petrescu plonjează în densitatea gesturilor, desface din plinătatea lor semne anume denotatoare, ca și cum fără ele nu are elementele ce motivează interstițiile dintre semnificat și semnificant.

Pe de altă parte, scriitorul de teatru dilată ca un prozator aplicat sistematica referențială, semn că observatorul și exploratorul nu așteaptă prea mult să-și unească forțele. Specifică lui Camil Petrescu este libertatea cu care cei doi se armonizează, ba, mai mult, reiau același traseu inversându-și afinitățile naturale. Rezultă, astfel un fel de transfer de la semnificat la semnificant, o trecere de la motivații sociale, morale ale trăirilor, la altele strict poetice, de pură interioritate, relative la eul profund.

Redactarea devine, ea însăși, un fel de a trăi deplasarea de la un registru la altul. Starea de tensiune, de inspirație febrilă cere absorbția observatorului de către explorator. Autorul nu se mai mulțumește să corecteze, să resimțim realul drept un factor de presiune. El îi conferă statutul de obiect al discursului dramatic, legat de fascinația opțiunilor impuse exploratorului de narator. Un cod secund lasă un spațiu de manevră substituițiilor. Ce investește naratorul în limbajul observatorului devine cel mai adesea suport pentru retorica exploratorului. Și unul și celălalt fac din expansiunea cuvintului o dublă știință: a introspectării dar și a bifurcării ei spre jocul de finalități / rivalități.

„Cartea Românească” ne propune o interesantă culegere de proză*) însumind douăsprezece povestiri, două nuvele și un roman — care i-a dat și titlul. Un „conglomerat” ce oferă, astfel, o imagine elocventă, deși parțială, asupra literaturii unui autor din R.S.S. Moldovenească, ce face dese referințe la Eminescu, precum și Dosoftei...

O altă figură importantă aparținind, de data aceasta, istoriei și nu literaturii, este aceea a lui Ștefan cel Mare, în acest context, *clopotnița* fiind, însuși axul romanului amintit. Clopotnița e o construcție ridicată din porunca domnitorului, pe locul chiliei, distruse de tătari, a lui Daniil Sihăstrul. Tentativele de a o salva — prin intermediul reconstrucției acesteia, subrezită de vremurile îndelungate ce s-au scurs peste ea, ori apărind-o pur și simplu de măsurile „administrative” ale unui director de școală temător și zelos pînă la exces — împreună cu acelea de a regăsi un „leptopset” ce a dăinuit în interiorul clopotniței de-a lungul veacurilor — în realitate, un număr de „pagini” din piele de vițel, strinse laolaltă, pe care clopotarii lăsați de Ștefan notaseră evenimentele mai deosebite contemporane lor — constituie tema cărții, intrupată fiind într-un tinăr profesor de istorie, Horia Holban, om cu probleme interioare multiple, indeosebi de ordin afectiv, chinuit în egală măsură de sentimentele pentru viitoarea — devenită apoi actuală — soție, ca și de dorința de a „recupera” trecutul provinciei sale, prin stringerea tuturor documentelor existente pe cuprinsul ei, drept care ajunge în situația de a fi respins și „izolat” tot mai puternic de către un superior, ceea ce, asociat, în timp, cu oscilațiile căsniciei sale, îl determină să intre într-o

Accentul nu cade pe ceva anume (căutat, ostentativ), el se distribuie pe tot spațiul corolațiilor (vezi de pildă, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, 1930) cu aprofundarea în teritoriile ale conștiinței obscure, cu întrebări malițioase, dezbateri de idei generale, discuții violente, iluminări. Ca și în *Patul lui Procust*, totul ocolește direcțiile uniliniare. Confesiunile are prospețime, găsește, cum a notat Tudor Vianu, „izvorul vieții trăite”. Relativismul modern din *Patul lui Procust* câștigă în adâncime grație întinderii ariei evenimentelor, succesiunii lor cu multiple cuprinderi psihologice.

Sub semnul proteic al acuității realiste

Dacă la Proust baza de unificare rămâne arhitectura compozițională mereu digresivă, la Camil Petrescu ambiția este alta: să așeze într-o dezvoltare intelectuală ramificațiile generate de gândire, de mobilitatea spiritului scormonitor, neliniștit, analitic, atras de divergența mentalităților intime.

Dimensiunea experienței făcute de romancierul și dramaturgul nostru se vede mai clar dacă ne oprim la ce susține el atunci când dorește să vedem ce deduce din structurile afective spre care ne îndrumă. În esență, fluxul notațiilor percepe fiecare act într-o relație a imaginației cu vizualizarea punerilor în temă și în scenă. Naratorul este atit de absorbit de autorul dramatic încât parantezele acestuia devin componente scenice și exerciții de inteligență tipologică. Se însumează în grafia lor concentrată germinații gestuale, descrieri fizionomice, intonații sentimentale. Ce trece în ochii unora drept exces nu este decit solidarizare de amănunte despre stări interioare. Și un drum al deducțiilor pline de vină. Un joc de oglinzi desfășurat ca pe o scenă panoramică.

Drept care, nu îl vom urma pe Pompiliu Constantinescu în judecata sa negativă despre utilitatea deslușirilor furnizate de continuu de Camil Petrescu, pentru că

noi vedem în nuanțările aduse de marele scriitor deliberata sa nevoie de asociere a lucidității cu pasiunea și nu „pedagogism drastic”, o insistență deplasată, mereu stinjenitoare în calmarca patetismului acumulat.

Acest așa zis prejudiciu adus fluxului dramatic, pretinsa încarcerare în efecte de teatralism exterior, constituie prioritatea conștiință acordată interesului pentru concret. Și, deopotrivă, a unui mod de exprimare specifică a devenirii portretistice, prin observații, exemplificări, bogăția de lămuriri ce determină realismul caracterizărilor. În cele din urmă proustianismul lui Camil recuperează alianța spirituală cu aceea poetică a cunoașterii personajelor din condiționări fluidizate de omnisciența artistului. Va fi, deci, de crezut că parantezele greșit considerate

obositoare și oricum de prisos reprezintă un mod autentic de apropiere de personaje al lui Camil Petrescu însuși. Adică o înregistrare a sporului de organizare cu care participă romancierul la concomitența de planuri trecut-prezent, culoripreocupări, confesiuni-autorevelări.

Vom da acum, în cele ce urmează, câteva exemple, dovezi de înlănțuire causală între esența narativității și precizările prin care scriitorul fixează punctele sale de reper. Puncte menite ca să ridice percepția lectorului pînă la înțelegerea absolutului camilpetrescian. De aderare la acest absolut nu altfel decit ca acces la o atitudine față de real prin prisma ideii că arta leagă omul de trăiri datorită înscrierii într-o plasă de limpeziri subtile, de radiografii întocmite scrupulos și în mișcare.

Iată în *Mioara* o paranteză la replica obsesiilor lui Radu Vălimăreanu, „rudă” cu Andrei Pietraru. Autorul se apără fără ezitare de mutilările și trădările în iubire. Iubirea angajează viața, o ratifică; sfidarea ei o descalifică: „Oricum, o dragoste frumoasă și gingașă este un lucru de preț, pentru care ești învidiat și care se apără de poftele celor cinici și grosolani. Astfel, îndrăgostitul nostru ar trebui să se recunoască un bărbat de categoria a doua, sau și mai rău, față de

bărbații mai voinici care au drept seniorial la miresele altora. Sentimentul de protecție a femeii este inerent și necesar conștiinței în dragoste. Lipsa unei reacțiuni ar fi fost totuna cu o diminuare morală, cu interzicerea dreptului la fericire, o restrângere a libertății omenești (act. I, tablou 1, sc. 9).

Dacă aici se simte flacăra filosofiei despre imposibilitatea compromisiilor, în alte situații Camil Petrescu susține cu parantezele sale adevărate încadrări tipologice, cu opțiuni ce se transmit cititorului, spectatorului. Din *Jocul ieilor* am ales două proiecții lăuntrice excepționale. „(Gelu e un bărbat ca de douăzeci și șapte, douăzeci și opt de ani, de o frumusețe mai curind feminină, chiar cînd face acte de energie. Are nervozitatea instabilă a animalelor de rasă. Privește întotdeauna drept în ochi pe cel cu care vorbește, și asta-i dă o autoritate neobișnuită...”), (act. 1, tabloul 1, scena 3). Tot despre Gelu Ruscanu, una din parantezele intense două de inoportuni: „Cu tremurul ușor al unei plase de păianjen”. Și, în fine, în act. II, sc. I, o privire adresată Mariei Sinești, privire tăioasă, coroborată cu o sensibilitate ce ține de arta plenitudinii: „(E o frumusețe tulburătoare, și tocmai prin asta tulburătoare, pe bază de nostalgie, profilul său și nervozitate. Neliniștitoare de asemenea nu numai din pricina reacțiilor ei bruște și excesive, dar și prin senzorile fulgurante ale acestor reacții. Și asta e un chin pentru cei din jurul ei. Cînd privește adeseori fix, are un freamăt abia perceptibil al buzelor care-i dă o tensiune patetică obrazilor. Hiperemotivă, cu imaginație dezordonată, are spaimele și bucuriile deopotrivă de copilăroase. Văzută în trecut, pare o frumusețe mistuită de secrete grele, pradă tuturor obsesiilor, cu dorințe neîmpăcate, de viață. În intimitate, o senzualitate de copil și de sălbăticiune...”).

Puțini prozatori moderni și mai puțini autori de teatru au pus atitea sunete în evidență pentru a-și marca puterea de comunicare. Dimensiunea artei camilpetresciene rezidă exact în desăvîrșirea de înțelesuri, în nedrămuirea cadentelor perfect articulate. Decantarea lor asigură limbajului analitic lirism, vibrației portretistice o mare suprafață de iradiere. Aproape că am putea exclama, fără să trădăm controlul critic, că o asemenea iscusință probează tot atita precizie cit elan imaginativ datorează darul expresiei maturității reflexive.

HENRI ZALIS

accentuată stare de alienare. Bolnav, la figurat ca și la propriu, de inimă, Horia Holban trăiește, începînd cu primele pagini ale romanului, o retrospectivă amănunțită și împinsă departe în timp, a vieții sale, în cursul căreia devine tot mai de neocolit realitatea — derivată dintr-o prea puternică sensibilitate — vulnerabilității sale psihice: el este, după toate aparențele astfel adunate, un invins, după ce, în prealabil, nu a știut (sau nu a vrut, mai exact) să se apere, evitînd un număr de „zone” periculoase.

în care se stabilise, fără a relua, totuși, relațiile cu soția (în pofida dorinței acesteia, cuprinsă de regrete), Horia Holban își atinge, în sfîrșit, visul poate cel mai arzător: acela de a găsi „leptopsetul”, dispărut de o vreme printre sătenii descendenți ai clopotarilor de demult, acum, cînd incendiul (pus de același director abuziv) ce mistuise clopotnița nu putuse fi împiedicat. Romanul „negru” se deschide, în final, spre o geană de lumină...

Dacă, în cazul scrierii de mare întîndere, avem de-a face cu o atmosferă

cum se întîmplă în *Șoapte de nuc*, ori de lumea animalelor mărunte, cum se întîmplă în *Povestea furnicii* și *De demult și de departe*, povestiri care emoționează. Viziunea nostalgică colorează și nuvela *Ultima lună de toamnă*, unde eroul este tatăl naratorului care-și urmărește, omniscent, părintele în drumurile lungi ale vizitelor făcute fiilor ajunși adulți. Umorul se dezlănțuie, neînfrînat, în povestirea *Arionestii*, al cărei sfîrșit provoacă uitirea: cearta violentă (și prelungită!) dintre șoferul autobuzului și țărăncile urcate, ce refuzau să plătească biletele, se dovedește a fi fost „regizată”: „Că aștia din Arionestii is ai naibil, și satul acela al lor îi teatru dintr-un capăt în altul...”, ori în *Sacii cu griu* (în care convingerea naratorului în nevinovăția presupusului hoț se explică într-un mod foarte „simol”: „cum ar putea un sac cu griu să fure un alt sac, umplut și acela cu grăunțe? Și chiar de ar putea, pentru ce ar face una ca asta?”), ca și în *Piept la piept*. Datinele — pentru a reveni la tendința monografică — nu sînt absente din viziunea prozatorului, cum dovedesc *Pădureanca* și *Datini*, viziune care nu ocolește nici unele aspecte mai puțin plăcute (întîlnite în *Grădina* și, în alt registru, în *Rubanca*).

Calitățile acestui volum fac ca alcătuirea și tipărirea lui — după două ediții apărute la editura „Literatura artistică” din Chișinău — în 1982 și, respectiv, 1984 — să constituie un eveniment de o deosebită importanță literară.

NICOLAE BALTA

*) Ion Druță, *Clopotnița*, Editura „Cartea Românească”, 1988.

Analiză și monografie

Sensibilitatea aceasta structurală, ca și sentimentul înfringerii tinărului de treizeci de ani, provoacă o impresie izbitoră, ce nu încetează pe întreg parcursul romanului: monologul pe care Horia Holban îl poartă, în tăcere și nebănuț de nimeni, pe scaunele de piatră „așezate în semicerc în umbra memoriei lui Ștefan-cel-Mare” ale parcului Pușkin din Chișinău, în sala de așteptare din gara aceluiași oraș ori în vagonul de dormit al trenului ce îl ducea spre o destinație încă nehotărîtă. Toate acestea se încheagă în cadrul „acțiunii”, care este, cum se vede, o „căutare a timpului pierdut”, o *introspecție retrospectivă*, cu scopul de-a localiza momentele esențiale ale vieții sale din urmă și de-a decela în acest fel cauzele eșecurilor adunate. Autoanaliza nu este lipsită de efect (și de un anumit succes): hotărîndu-se să revină în satul

apăsătoare, depresivă (și deprimantă), situația se schimbă în întregime în cazul povestirilor și nuvelor alăturate: lumea întîlnită aici este o lume a satului, predelecția autorului îndreptîndu-se (cum se poate vedea și în roman) spre mediul rural, descris, în mod indubitabil, cu o rară pasiune și pricepere. Se poate afirma, nu fără o anumită reținere (ținînd de numărul limitat al lucrărilor incluse în acest volum) că Ion Druță are tendința de a realiza (și o și realizează, pînă la urmă) o *monografie* a satului moldovenească, cu tot ce ține de specificul său, fără a omite vreun amănunt revelator. Satele și oamenii ce le locuiesc sînt redade cu o forță de evocare și de convingere deosebită, și nu rareori, scriitorul nu rezistă tentației de a generaliza. Există, ce-l drept, o anumită înclinație spre melancolie, asociată însă, uneori, cu o viziune a copilăriei (și legată de ea),

CE MAI SCRIB REVISTELE?

Etnografia și folclorul

În *Revista de etnografie și folclor*, tomul 33, nr. 2/1988, aflăm o idee deplin adevărată și fertilă pentru spiritualitatea noastră contemporană. Idee exprimată în genericul care deschide prima rubrică: *Folclorul și etnografia — argument al permanenței istorice a poporului român*. Sub acest însemn sînt găzduite două articole semnate de I.C. Chițimia („Ceramica și inventivitatea civilizației umane”) și Marin Marian („Colindul *Curților* — expresie

a unui topos geografic și ideatic creator de etnocultură”). Eseul lui Marin Marian, amplu documentat și subtil în decelarea semnificațiilor, constituie, se pare, prima parte a unui serial. Din sumar, demne de interes ni se impun, la rubrica *Note și discuții*, intervenția, inedită, a lui Adrian Fochi („Șiret Pircălabul”) și opiniile lui Iordan Datcu despre emisiunea TV „Tezaur folcloric”. La *Recenzii*, dintre mai multe comentarii, amintim pe cel al lui Boris Zderciuc, la cartea semnată de Lucia Apolzan, „Carpații, tezaur de istorie. Perenitatea așezărilor risipite pe înălțimi”, și pe cel al lui Nicolae Constantinescu, la „Culegerea de folclor azi. Îndreptar metodologic”,

apărută în seria C — *Corpusuri de documente*, editată de Anuarul Institutului de Cercetări Etnologice și Dialectologice. Merită menționată, de asemenea, și preocuparea redacției de a prezenta activitatea și lucrările regretatului etnolog Nicolae Marin Dunăre: Elena Maxim schițează un portret comprehensiv, iar Maura Dunăre alcătuiește o bibliografie completă. În paginile revistei mai sînt inserate un profil al profesorului Gheorghe Vrabie la 80 de ani, *Cronica discului*, cronici. (G. R.).

„Harta sinoptică a poeziei recente”

Dan-Silviu Boerescu, proaspăt profesor de limba și literatura română, tinăr critic lansat și a-

firmat de revista noastră. Își face debutul „editorial” într-o manieră cu totul interesantă. Studiul său „Climatul temperat-continental și harta sinoptică a poeziei recente” este tipărit în colecția *Cartea cea mai mică* (nr. 10) a revistei studenților bucureșteni *Convîngerii comuniste* (iulie 1988 nr. 4-5). Cu nonșalanță (încă) studentească, Dan-Silviu Boerescu, altfel și în „Supliment” un critic cumpănit și cu un vocabular luxuriant, ne anunță noi poeți, mulți dintre ei „lectori” în cenaclul „Confluente” și publicații în revista noastră. Ce vrea să însemne, deci, „harta sinoptică a poeziei recente”? Vrea să însemne, zice Dan-Silviu Boerescu, amator (și specialist) de termeni noi și concepte bine ancorate, *seria poetică post-’80*. Conștient de pericolul unor hazardări, criticul își ia o serie de măsuri de precauție menționînd că ne propune „fragmentele de diapora-

mă” ale seriei poetice sus-menționate. Iată și un titlu din „cărțica studentească” de 32 de file cit palma: „Din analele meteorologice ale poeziei post-’80 Lied. O tăcere aproape fizică” (Marius Oprea). Și iată și ceilalți poeți ce vin sau par să vină, deja cu obișnuințele lor: Simona Popescu („Xilofonul deloc temperat”), Caius Dobrescu („Sturionul”), David Ioachim („Gestul de a trece neobservat”), Horia Girbea („Partida spaniolă”), Ramona Foliade („În căutarea exactității”), Cristian Popescu („Vitrina de familie”), Andrei Damian („Regiunea de liniște”), Augustin Ioan („Cel dintii, după ploaie”), Daniel Bănulescu („Un [alt] poet scriind despre Laura”). Poezie multă și bine asortată sentimental, lexical și ideatic cu un critic despre care vom mai auzi și citi. (E. Mihăescu).

Florența

Datînd de peste două milenii, de pe vremea etruscilor (Fiesole), Florența, cum își denu-meau romanii așezarea și, mai apoi, Firenze, orașul așezat pe malurile riului Arno, la poalele Apeninilor, te duce cu gîndul la flori, la nume de fată, la frumos. Și frumosul te împin-gă peste tot. Mărețta construcțiilor, eleganța sau ciudățenia podurilor (Ponte Vecchio, de exemplu, care cuprinde, în afara părții stradale, magazine, mai ales dedicate suvenirurilor) coloritul, predominant în roșu, alb și verde, și natura inconjurătoare creează o ambianță aparte, de neuitat.

Pentru cel ce-și propune să aștearnă pe hirtie impresiile de vizitator, dificultatea constă în selectarea acestora, întrucît nici nu poate fi vorba de ceva complet, decît la scară macro, Florența oferind permanent subiect de studiu cu posibilități nelimitate.

Impresia generală este că aici și-au dat întâlnire maestrul frumosului, din a căror concurență peste veacuri a rămas o capodoperă. Și cum poate fi altfel cînd pe celebrele palate, piețe, logii, biserici, pre-

cum și pe nenumăratele opere artistice presărate prin muzee și în aer liber și-au pus semnătura celebrități dinaintea, din timpul Renașterii și de după aceasta. Și numai un exemplu de-ar fi să luăm s-ar dovedi suficient și edificator.

Domul, a cărui construcție inițiată sub antrepriza lui Arnolfo di Cambio, în 1296, este continuată apoi de Giot-

pat la această grandioasă realizare în decursul vremii. O clasificare a operelor și autorilor florentini ar fi didactică și de neconceput. Oricum, nu se poate vorbi despre acest mare centru al culturii mondiale fără a pomeni de Michelangelo, Tizian, Botticelli, da Vinci, Cellini, Raffaell, Fra Bartolomeo, Giambologna, Murillo. Coplesitoare enumerare, dacă ne gîndim că

Mediu și primul al epocii moderne.

Dar Florența nu înseamnă numai artă, ci și istorie. Cîndva colonie romană, în 1075 devine capitala ducatului Toscana, mai apoi republică comunală (1115), marioră a absolutismului familiei Medici și, în veacul trecut, capitală a regatului italian. Aici au apărut primii germani ai capitalismului și bineînțeles contradicțiile dintre bogași și săraci, dintre asupriți și asupritori, lupta lînd unele aspecte cu caracter internațional sau antipapal.

Florentinii și opera lor au avut de înfruntat și vitregiile naturii. În anul în care vizitam această monumentală creație umană, urmele ultimelor inundații ale pașnicului, de altfel, Arno mai erau vizibile pe zidurile lăcașurilor din vecinătatea riului. Dar munca restauratorilor făcea ca totul să reîntre, cît mai curînd, în normal. Liniștea din parcul Boboli, capodoperă în aer liber, cu lacul străjuit de statui și verdeață, pe ale cărui unde se plimbau netulburate lebede, cobora pacea în sufletul vizitatorului.

SOCRATE UNGUREANU

POPASURI

to, Pisano, Talenti, Brunelleschi și De Fabris, la mozaicuri și ornamentarea diferitelor porți (ele însele opere de artă) aducîndu-și contribuția Ghirlandaio, d'Ambrogio și Piero di Giovan Tedesco. Intenționar, impresionant și ca proporții (150 m lungime, 38 m lățime și 116 m înălțime), este decorat cu vitralii și lucrări de Ghiberti, Gaddi, da Pisa, Cavalcanti, Ferrucci, Vasari, Zuccheri, Uccello, Donatello și mulți alții.

Iată, așadar, numai o mostră de ceea ce ar însemna doar nominalizarea celor ce au partici-

numai una-două dintre lucrările acestora ar putea contribui la ridicarea prestigiului unui muzeu. Iar muzeele și expozițiile Florenței conțin zeci, sute de lucrări ale lor, în celebrele săli din Uffizi, Pitti, muzeele „Academia”, de artă modernă, arheologic sau național, Capela Medici, Casa Buonarroti, Palazzo Vecchio, bisericele Santa Maria del Fiore, Santa Croce, Santa Maria Novella sau San Lorenzo.

Tot aici s-a născut, a trăit și a creat unul din titanii literaturii mondiale, Dante Alighieri, ultimul poet al Evului

TABELA de MARCAJ

Fotbaliștii, în turneu

Miroase a pepeni copti, crapii sar in malul bălții. ameteți de apa-n clocot, cucuruzul are bob de lapte condensat, transferările sint ca și incheiate, iar vremea campionatului cu penalty-uri adie către noi. Și, să nu uit să vă spun, la Pronosportul nostru va dispărea semnul X, odată cu măsurile pe care ferefeul le-a și validat. Gata! Meciul nul e nul de a dreptul și neavenit, atîngînd baraj de penalty obligatoriu! Și, vorba aia : cine bate, oase roade! Ce-a mai fost n-o să mai fie, că prea avea de toate campionatul nostru, presărat din plin cu sare și piper. Sarea-n bucate și piperu-n ochi! Cîrca un fel de proverb : Sare cine are sare. Cine n-are, ori s-are bine cu cine are, ori sare la sare, să-și ia singur! De unde și vorba... sarea-n bucate! De-acum, toată lumea trebuie să sară la cap, pentru că nu va mai fi un campionat așa de cordial ca precedentul. Va fi unul belicos, cu destulă hărțălaie, cu zarvă și afurisenii, în care singura proptea vor fi propriile picioare! Cine nu pune mina pe flintă și n-apasă pe cocos, va pleca în pribegie prin divizia secundară, cît ai zice poc! Și ce-mi place ce-o să fie! Abia aștept să-i văd pe ofensați jucînd la os cu artăgoșii ai mai mici și ajungînd cu dinșii la barajul din final! Asta ca să nu mai zic ce bucurie o să-ncerc văzînd arbitrii computerizați și dînd astfel din colț în colț să prîndă cite-un meci (în plus) la centru. Unde ești Teodorescule, să te duc în Regie, la studenții din Academie, să-ți dea colocvii de informatică? Că ai năpăstuit studentimea, și-apoi cheferistii și alți cițiva, la fel de mult, pe motiv că te strecurai angelic, etapă de etapă, în altă brigadă, fluierînd a piatră-acră! Acum să te văd cît ești de dibaci, că la prima viclenie treci urgent în esalonul B! Ehehe, se schimbă multe în jocul nostru cu piciorul și jur să-mi las făcălie în cazul cînd va mai scăpa cineva neînvins! Lotul s-a reunit și-a luat drumul Belgiei, la pregătire. Baletistii sint aproape toți, mai puțin Bumbescu și Pițurcă — ambii — accidentați. Gureanu și Gică Popescu sint dați dispăruți, da' nici-o grijă, că apar ei la momentul potrivit! Jenei e optimist ca-ntotdeauna, Drăgușin e de aceeași părere cu Jenei, iar baletistii de sub el promit marea cu sarea, ca de obicei. Iar mare, iar sare?!...

HORIA ALEXANDRESCU

Redescoperirea muzeelor

ODIHNA LA CIMP, de CAMIL RESSU, Muzeul colecțiilor de artă din București, colecția Simu

Motiv celebru în viziuni interpretative celebre; motiv care a inspirat zeci de artiști plastici — pictori sau graficieni în întreaga Europă, de la Renaștere încoace, și care a găsit în creația românească interpreți de excepție de la Grigorescu pînă la Corneliu Baba. Pe acest traseu, în epoca modernă, mai exact în perioada interbelică, tema odihnei la cîmp în miezul unei zile

fierbinți de vară apare, în mai multe rînduri, și în opera lui Camil Ressu. De astă dată sub forma unei familii — bătrînel, cei tineri și copil — aflată în mijlocul cîmpului, la seceriș. Spre deosebire de lucrarea „Cosași odihnindu-se” (pe care am prezentat-o nu de mult la această rubrică), aici sint mai puțin vizibile acea sferică după o zi de muncă și adîncă amărăciune

a muncitorului ogoarelor, chipul oamenilor trăind, totuși, asprimea luptei cu greutățile vieții. Executată în culori calde, utilizînd mult contrastul între zonele intens luminate și cele umbrite, cu o insistență revenire asupra motivului cămășii de un alb strălucitor care sporește sugestia luminii de vară la nămiezi, pînza „Odihnă la cîmp” evocă, fără alte ecouri sociale — de astădată —, o zi din viața unei familii de țărani de la șes.

SIMONA VĂRZARU

BARNSTONE : Whitman se considera o figură profetică, i se părea că scrie un fel de Biblie.

BORGES : Da, cam așa ceva.

BARNSTONE : De multe ori în povestirile și poemele dumneavoastră deși nu scrieți o Biblie, aspirați să intrați în contact cu misterul, enigmaticul, tîndeți spre un cuvînt unic.

BORGES : Sint mereu uluit de lucrurile din jur.

BARNSTONE : Mergeți pe drumuri diferite. Scrierile dumneavoastră devin din ce în ce mai simple, folosiți din ce în ce mai puține cuvinte.

BORGES : Da, sint de acord cu dumneaele.

BARNSTONE : Dacă Whitman se putea dispensa de un adjectiv, o făcea cu plăcere.

BORGES : Aș spune că a făcut-o foarte des.

BARNSTONE : Opera lui s-ar fi putut numi *Marș fire de lărbă*, pentru că obișnuia să adauge cuvinte care intensifică, de multe ori nu cu cele mai bune rezultate. Ce părere aveți de faptul că acest poet, care este minunat și inegal, reușește să...

BORGES : Dar este într-adevăr minunat și inegal. Silvina Ocampo mi-a spus că un poet are nevoie de versuri proaste. Altfel, celelalte nu pot iesi în evidență. Discutam despre Shakespeare. Eu am spus că are multe versuri proaste. Iar ea mi-a răspuns : „Totul este spre bine. Un poet trebuie să aibă versuri proaste”. Numai poezii de mina a doua scriu numai versuri bune. Din politețe trebuie să ai și versuri proaste.

BARNSTONE : Eliott a spus că trebuie să existe și cuvinte slabe printre cele tari, astfel încît versurile să nu devină greoaie. Printre muncile de negru pe care pretindeți că le-ați făcut a fost și aceea de a traduce o carte cu poeziile lui Walt Whitman. Afirmați că Walt Whitman a fost poetul dumneavoastră și că a însemnat atît de mult pentru dumneavoastră. Ce-ați învățat de la el?

BORGES : Am învățat să fiu direct. Aceasta a fost singura lecție pe care mi-a dat-o. De fapt nu este așa de important să-l înveți pe altul. Adevărul este că am fost subjugat de emoție, că stiam pe dinafară pagini întregi din opera lui, că le repetam tot timpul în gînd, zi și noapte. După părerea mea, important este felul în care cineva se simte mișcat atunci cînd citește poezie. Dacă un om nu simte poezia fizic, atunci nu simte poezia deloc. E mai bine să se facă profesor sau critic. Poezia mi se pare o experiență foarte personală și foarte importantă. O simți sau nu. Dacă o simți, nu este nevoie să o explici.

BARNSTONE : Vă ascult cu atîtă atenție încît îmi dispar din minte alte gînduri și alte întrebări. Sint nevoia să

Pym. Ai două nume saxone, Arthur și Edgar, apoi Gordon și Allan, amîndouă nume scoțiene. Apoi Pym în loc de Poe. După părerea mea, primele capitole ale acestui lung basm nu sint deloc memorabile. Inșă ultimele sint un coșmar. Și sint, în mod ciudat, un coșmar al albumului, al culorii albe care pare înspăimîntătoare. Desigur, Herman Melville a citit Povestirea lui Arthur Gordon Pym și apoi a scris *Moby Dick*, sau *Balena albastră*. Aici a folosit aceeași idee, ideea de alb (nu stacojiu sau negru) ca fiind cea mai înspăimîntătoare culoare. Veți descoperi că ambele cărți, *Moby Dick* și *Povestirea lui Arthur Gordon Pym* sint reprezentări ale unui coșmar al albumului.

Desigur, Edgar Allan Poe a creat un gen. A creat genul polițist. Mi se pare

BORGES DESPRE BORGES

Marturii unei mari conștiințe

vorbim de Edgar Allan Poe. Ați dori să ne spuneti ceva despre el?

BORGES : Fiecare scriitor face două lucruri în același timp. Unul este versul pe care-l scrie, povestirea pe care o spune, fabula care i-a apărut în vis; celălalt este imaginea despre el însuși pe care o creează. Poate că faptul al doilea, care durează tot timpul vieții, este cel mai important. În cazul lui Poe, cred că imaginea noastră despre el este mai importantă decît oricare dintre versurile sau paginile pe care le-a scris. Ne gîndim la Poe ca la un personaj de ficțiune. Pentru noi este la fel de viu ca Macbeth sau Hamlet. Să crezi o imagine vie care să rămînă în memoria lumii este o sarcină foarte importantă. Cît despre versurile lui Edgar Allan Poe, stiu multe dintre ele pe dinafară; unele mi se par minunate, altele mai puțin bune. [...]

Edgar Allan Poe a scris multe versuri și nu toate mi se par izbutite, inșă una din povestirile lui iese în evidență, și anume *Povestirea lui Arthur Gordon*

că tot ceea ce s-a făcut după el, absolut tot a fost imaginat de Poe. Amintiți-vă de *Misterul Mariei Rôget*, *Crimele din strada Morgue*, *Scrisoarea furată* și de *Scarabeul de aur*. Apoi de toate cărțile minunate care au urmat. Căci Sherlock Holmes și Watson nu sint altcineva decît Poe și prietenul său, cavalerul Auguste Dupin. Poe s-a gîndit la multe lucruri. S-a gîndit că romanele polițiste sint artificiale, drept care nu s-a preocupat de realitatea imediată. El le-a plasat în Franța. Detectivul lui este un detectiv francez pentru că și-a dat seama că se va descurca mai ușor cu Parisul — pe care nu cred că-l văzuse — și cu francezii — pe care nu-i cunoștea — decît să scrie povestiri despre întîmplări contemporane din New York. Poe a realizat că ficțiunea polițistă este o formă de ficțiune fantastică. Toate convențiile au fost inventate de el. Și a mai inventat ceva. A inventat cititorul de romane polițiste. Altfel spus, cînd citim orice po-

vestire polițistă, cînd îl citim de exemplu pe Eden Phillpotts, Ellery Queen sau Nicholas Blake, noi sintem de fapt creația lui Edgar Allan Poe. El a creat un nou tip de cititor. Și de aici au apărut mii de cărți în întreaga lume. Și eu am încercat acest gen, am scris povestiri polițiste, inșă am știut tot timpul că adevăratul scriitor era Edgar Allan Poe. Deci, el ne-a dat multe lucruri. El ne-a dat și o idee, care mi se pare greșită, deși este foarte interesantă : ideea că poezia poate fi făcută cu ajutorul rațiunii. Presupun că vă amintiți ce-a scris despre *Corbul*. A spus că la început a avut nevoie de un cuvînt cu un o și cu un r. Asta i-a dat *nevermore*. Apoi a avut o problemă, și anume de ce oare să se repete la sfîrșitul fiecărei strofe, ființa rațională să repete mereu *nevermore*? Apoi s-a gîndit la o ființă nerațională — și inițial s-a gîndit la un papagal. Dar papagalul este verde, așa că nu-l era de nici un folos. Apoi s-a gîndit la un corb. *Corbul* este negru. Aceasta era culoarea potrivită. *Negrul* trebuia să iasă în evidență, așa că s-a gîndit la marmură și de aici a apărut bustul lui Pallas și așa mai departe. Drept care, printr-o înlăntuire de raționamente a ajuns la poemul *Corbul*. El a spus că un poem nu trebuie să fie prea lung din moment ce, dacă este citit în două ședințe, atenția scade și nu mai poate fi urmărit. În același timp inșă nu poate să fie nici prea scurt, pentru că un poem scurt nu are intensitate. Așa că și-a spus : voi scrie un poem de o sută de rînduri. De fapt, a scris o sută șapte sau nouăzeci și șapte, sau cam așa ceva. S-a gîndit de asemenea : care este cel mai tragic subiect din lume? Și și-a răspuns imediat : cel mai tragic subiect din lume este moartea unei femei frumoase.

Traducere de MIHAELA SIMION CONSTANTINESCU

(Va urma)

„LUCRURILE CARE MĂ ZGUDUIE POT DEVENI POEZIE”

De vorbă cu poetul ANTONIS MYSTAKIDIS — SUECIA

— Stimate domnule Mystakidis, biografia dumneavoastră este complicată și incitantă. Sinteți un poet de limbă greacă, trăiești în Suedia, dar traducești mult din limba română și, din câte știu, ai și scris direct în limba română. Cred că nu ar fi lipsit de interes pentru cititorul nostru să lămurim câteva lucruri ce țin de biografia dumneavoastră. Și pentru că biografia unui poet nu poate fi importantă decât în dependență de opera sa, vă propun să pornim de la titlul ultimelor dumneavoastră două cărți „Întoarcerea la Mesemvria”.

— Pseudonimul meu Mesemvrios, pe care l-am folosit nu o dată, vine de la vechea colonie greacă de la Marea Neagră, Mesemvria, azi numită Neseber de bulgari. Toți ai mei sint de acolo. Numai eu m-am născut în Grecia, la Almyros, în 1908, aproape de Volos. Pentru că între timp conflictul balcanic se stinsese, la vîrsta de un an am ajuns cu familia la Mesemvria. Din 1915, pînă în 1940, în decembrie, timp de 25 de ani am trăit în România. Am plecat apoi voluntar în Grecia, în armata care lupta împotriva lui Mussolini.

— Anii cei mai importanți ai formării dumneavoastră sint legați de România. Chiar și ai debutului literar.

— Îmi amintesc iarna din 1916—1917 pe care am petrecut-o la Focșani. Apoi nemții ne-au dat jos, în Bărăgan. Tata s-a stabilit la Smirna, un sat lângă Tîndărei. Acolo a trăit el pînă în 1942 cînd a murit. Ce să vă mai spun? Am studiat la dumneavoastră în țară. Am fost foarte timid în tinerețea mea. Am fost coleg de clasă cu Victor Șuluțiu. Am fost coleg de liceu și de clasă cu Eugen Ionescu. Era un elev foarte rău. Era mai bun numai la română și la franceză. La desen eu îi dădeam desenele pe sub bancă să le dea profesorului. Ca om era însă cumsecade. Cînd i-am arătat primele mele poezii scrise în română a zis „Mă Mystakidis, sint proaste mă, lasă-le dracului”. Era prin 1927—1928. Începea să apară atunci revista literară a Liceului „Sfîntu Sava”. Eram în curte, parcă-l aud. Și cu Sahia am fost coleg. Am fost la el, la redacția „Adevărului”. El se uitau la mine cu superioritate. Erau mai dotați. Bucuța publica colecția „Boabe de grîu”. Mi s-a propus atunci să traduc o carte a unui grec. Așa a început activitatea mea de traducător, în 1933. Important e că m-am încumetat să traduc în română.

— Ați tradus mult din română în greacă. Cum sună poezia noastră tradusă în limba greacă? M-ar interesa să-mi vorbiți mai ales despre poezia lui Eminescu, avînd în vedere că sinteți autorul celui mai important studiu publicat în Grecia despre poetul nostru național.

— Eu am tradus Argezi, Pillat, Voiculescu, Adrian Maniu, Blaga, Minulescu, Bacovia. I-am ales că mi-au plăcut și erau și sint poezi de seamă. Pe Șuluțiu, Bucuța, Victor Ion Popa i-am cunoscut și i-am tradus. La V. I. Popa am fost acasă. Trăia cu o actriță. Nu-i mai știu numele. Era foarte supusă, făcea tot ce-i zicea el. L-am cunoscut pe dramaturgul Ion Luca. Era răsădit. El m-a rugat să-i traduc în grecește „Evdochia, femeia Cezarului”, o piesă foarte bună de altfel. Cu Eminescu a fost însă altceva. A fost o dorință puternică a mea. Studiul la care vă referiți, apărut în 1942, la Salonice și intitulat „Mihai Eminescu, genialul poet român”, era însoțit de multe poezii traduse. Mă bucur că sint apreciate aceste traduceri. Traducătorul de poezie trebuie să cunoască perfect cele două limbi și întotdeauna limba în care traduce trebuie să fie limba maternă. Eu știu bine româna dar mi-e frică să traduc propriile mele poezii în română. Rita Boumi Papa a tradus în 1964 pe Eminescu. Eu i-am scris o scrisoare și i-am spus că nu-l recunosc pe Eminescu. E bine să vrei, dar rău că nu poți. Eu nu pun monopol pe Eminescu, dar nu se poate să-i neglijezi armonia, sugestia. Și Hugo a tradus pe Shakespeare. Traducerea e foarte proastă. Francezii n-o recunosc. Sint și traduceri care recrează. Murnu, de pildă, cu „Iliada”. El a recreat „Iliada”. Prefer o rescriere cu talent, decît o traducere anostă.

— Dacă ar fi să alegeți azi din poezia română contemporană, la cine v-ați opri, ce criterii de selecție ați folosi?

— V-am spus pe cine am tradus. Au fost poeți cunoscuți de mine direct sau pe care i-am apreciat. Unii au fost autori ai generației mele. Sint, nu uitați, un om de 80 de ani. Criteriul meu este însă același. Eu simt dacă autorul are talent. Cei care au talent scriu o poezie care comunică cu omul, cu mulțimea, poezia are un mesaj adînc uman.

— Ce părere aveți de fenomenul post-modern, de curentele literare de dată mai recentă?

— Eu nu-mi pot încă forma o părere. Nici în Grecia, nici în Suedia. Ei discută mult, dar nici ei, postmodernii, nu-s clarificați asupra lor înșile. Nu știu încă, în momentul acesta ce este modernismul. E Argezi modernist? Cum se impacă asta cu suprarealismul? Poezia, mai presus de tendințe și teoretizări, cea de valoare, e ajutată de limbă să mențină fiorul uman. Unii au limbă de atelier. Cum să mă explic? Da, asta e, au limbă de atelier și eu nu accept poezia de atelier. Eu cînd am scris unele poezii plîngeam. De aceea am scris foarte puțin în viață. Am dedicat cîndva o poezie Tvetaevici. Cineva mi-a scris o scrisoare în care îmi spunea că parcă am cunoscut-o. Nu, n-am cunoscut-o, dar m-a zguduit moartea ei. Lucrurile care mă zguduit pot deveni poezie. În ziua din septembrie cînd ea s-a sinucis, eu eram la Elinikon, în Grecia, în haine de soldat. Era o paralelă cu viața mea. Unii zic că prea plîng eu.

— Și Nichita plîngea, iar uncoi îl simțeam înlăcrimat pe dinlăuntru.

— Nichita Stănescu a fost un mare poet. De aceea era un poet, pentru că putea să plîngă. Poetul e un om sensibil în primul rînd, un om care trăiește adînc fericirile și nefericirile lumii.

— Numiți-mi un mare poet grec. Noi cunoaștem destul de bine poezia greacă.

— Ritsos e un poet mare, dar mare este de pildă Nikiforos Vretakos.

— De ce este un mare poet Vretakos?

— Pentru că poezia lui are un puternic sentiment de solidaritate cu omul. Omul se prăbușește. Poetul adevărat are datoria să sprijine omul, să nu-l lase să se prăbușească. Să lupte împotriva a ceea ce diluează omul, îl dizolvă, îl dezagregă. Poezia trebuie să perfecționeze și să înalțe. În Grecia, după generația '74, era un entuziasm căci căzuse dictatura militară, dar treptat idealul a fost abandonat de tineri. Un sistem burghez e unul în care spui ceva și faci altceva. Lumea nu mai are încredere. Poezia s-a întors și ea către sine, sapă în interior. E o autoizolare. La noi nu se mai citește poezie. Foarte puțin se citește. Ritsos, Elitis au ajutat mult la

luptă, poezia lor a chemat împotriva a ceea ce ne oprima. Apoi Ritsos a devenit un fabricant de poezie. El a scris prea mult și se repetă. Nu poți fi ca o mașină de cîrnați care toacă mereu. Vretakos nu e deasupra lui Ritsos, dar are un credo al lui în iubire, în înflorirea omului. Nu e religios. El are religia omului. Lirica lui e foarte subtilă. Nu e un naiv.

— Și totuși poetul e un profesionist al sensibilității. El se exprimă prin cuvinte. Iar cuvintele pot fi puse bine sau prost în poem. De aici rezultă puterea de a emoționa.

— Sigur, dar uite doi poeți publicați la dumneavoastră, într-o revistă literară importantă — Miltos Sahtouris și Dimitris Papaditsas. Eu nu-i gust. Cuvintele sint puse la ei ca într-un joc de sal-timbanci. Rezultă o senzație de răceală, de lucru greu înțeles. E o incifrare și trebuie să te minți ca să afirmi că-ți place. Poezia pierde filonul uman. Ea este metatmodernă.

— Cît de legat sinteți de poezia și literatura suedeză?

— Sint căsătorit cu o suedeză. Trăiesc în această țară, dar eu mă simt și mă voi simți dezrădăcinat din Mesemvria. Pe urmă, patria mea este Grecia. Dar nu mă mai simt bine nici acolo. Orizontul țării mele nu e clar. Acum nouă zile eram în Copenhaga și întîlnesc o scriitoare grecoaică mutată acolo. Ea a trăit în Danemarca, și-a dat doctoratul cu o teză despre poezia lui Ritsos. Dar nu s-a acomodat. Angela Warning mi-a spus: „Am plecat de acasă. Nu mai pot. Mă sugrumă clima, zicea ea. În fiecare an plec trei luni la Atena. Altfel nu pot”. De fapt noi, mediteranecii sintem oameni de comunicare, de contact. În nord, oamenii sint mai reci, mai necomunicativi. Ea n-a mai rezistat. Ea scrie o poezie umană și pătrunsă de ironie.

— E o formulă interesantă: „poezie umană și pătrunsă de ironie”.

— Da, așa scrie, precum v-am zis.

— Dacă suedezii sint atât de necomunicativi, cum e poezia lor? Cum poate ea comunica?

— Să știți că-n Suedia se citește poezie. Oamenii sint cumpătați la vorbă, cu o comunicare zgîrcită. Suedezii și finlandezii sint cei mai puțin comunicanți. Ei se închid în casele lor. Dar în casele lor citesc. Poezii lor sint mai cerebrali decît ai noștri, nu sint emoționali ca meridionali.

— Ce face un poet grec în Suedia? Ce face el ca poet adică?

— Face ce a făcut întotdeauna. Face ce a făcut și-n Grecia. Eu nu am strîns bani. Eu mi-am cheltuit banii întotdeauna să cumpăr cărți și să editez cărți. Asta fac și-n Suedia. Cînd Ritsos era

închis în Insula Morții, eu eram liber. Și atunci, liber fiind, aveam două lefuri, la Lund în Suedia și la Copenhaga. Predam greaca nouă la două universități. Timp de 17 ani am predat greaca la două universități. Apoi am predat la Upsala și la Göteborg în Suedia și la Aarhus în Danemarca. Am editat cărți, am scris. Poezia urmărește zbaterele istoriei.

— Eu l-am ascultat pe Iannis Ritsos la Atena. E un poet militant. Vorbea în fața unei mulțimi de zeci de mii de oameni. Era un miting.

— Da, el a fost și a rămas un militant. Azi trăim subdezvoltare, război, foamete, inechitate. Poezia nu poate face artă gratuită. Asta nu înseamnă că trebuie să-și reducă pretențiile estetice. Eu cred că poezia, ca întotdeauna, nu poate merge cot la cot cu istoria decît prin mari talente și oamenii vii ce trăiesc adînc zbuciumul istoriei, sensurile ei. Pe lângă talentele mari, firește, merg și ceilalți. În revista „Familia” de la dumneavoastră, am citit câteva poezii de Angela Marinescu. Mi-au plăcut. După opinia mea — cu toate că n-o cunosc decît din aceste poezii — e o poetă care are ce spune. Eu în poezia mea am multă istorie. De ieri și de azi. Am fost la Istria. E un cîmp de ruine. Mă gîndesc că aici au trăit oameni, au iubit, au urit. A fost aici viață și acum nu mai e nimic. E un înțeles care mă zbuciumă.

— Poeziile dumneavoastră sint autobiografice?

— Poeziile mele sint autobiografice și istorice, dar mereu în cadrul a ceea ce numim soarta omului, cea care vine și trece. Mă uit la suedezii între care trăiesc. Ei sint timizi. Nu pot vorbi. Beau ca să-și învingă timiditatea. Și ei ca și alții sint în căutarea echilibrului. Oamenii vor avere, vor fabrici, aleargă, dar știu că vor muri. Nu sint un pesimist. Nu-mi place să mă gîndesc mereu la moarte. Dar nici setea avară a omului nu-mi place. Erick From a scris o carte: „A fi sau a avea”. Omul e despicat în două. Pe de o parte vrea să fie om, pe de alta șarpele din el îl cere. Marx a visat un om fără angoase. Mă tem că oamenii nu au scăpat încă de angoase.

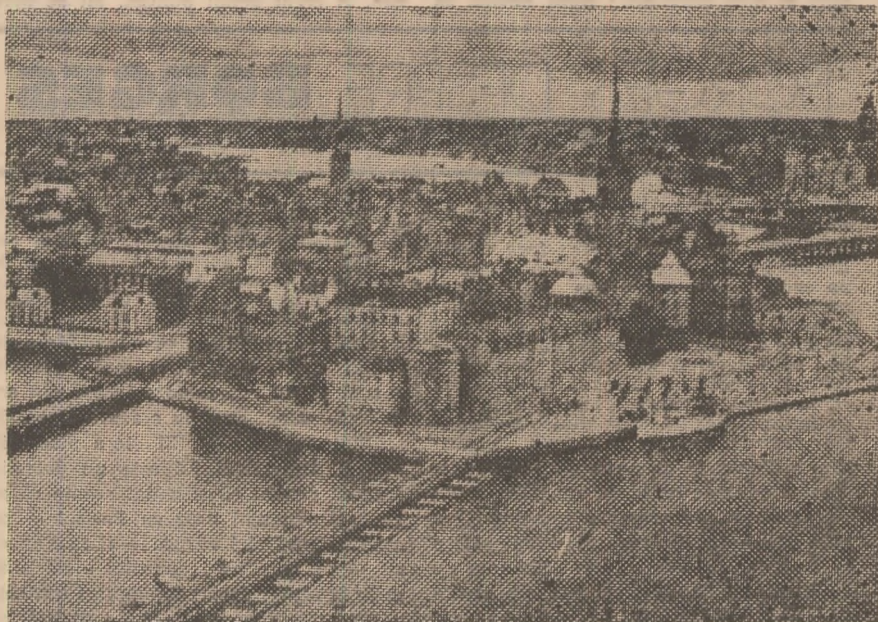
— Noi publicăm în „Suplimentul literar-artistic al Școlii tineretului” un serial intitulat „Borges despre Borges. Mărturii ale unei mari conștiințe”. Sint fragmente din interviurile acordate de Borges cînd avea 80 de ani. Era la vîrsta pe care-o aveți dumneavoastră acum. Mă ispitesc să vă întreb ce planuri de viitor aveți?

— La 80 de ani n-am gînduri de viitor. Vreau să editez o carte din lucrările mele mai vechi și mai noi ce se va intitula „Lumea mea românească”. Va cuprinde ce-am scris eu despre România, poezii traduse de mine, proză. A fost o constantă a activității mele îndelungate transpunerea în greacă a literaturii țării dumneavoastră. Sint nevoia să adun totul într-o carte unitară care să mă reprezinte și pe mine și literatura română.

— Mă gîndesc să vă adresez o întrebare care-ar putea părea bizară. Dacă, să zicem, ați fi membru în juriul ce desemnează cîștigătorul Premiului Nobel, ați acorda vreunui poet român rivnitul premiu?

— Premiul Nobel?! Nu mai poți avea încredere de mulți ani de zile în el. A devenit o treabă politică. Suedezii sint foarte practici. De vreme — zic ei — ce dăm atîția bani. Să facem și un pic de politică. Recunoașterea unui poet e un lucru foarte ciudat de multe ori. Vreau să vă dau un exemplu nevinovat, tot dintre poeții greci. Nu l-am găsit tradus, cu toate că stă în rînd cu Seferis, în nici-o antologie pe Takis Sinopoulos. A murit de vreo cinci ani. E un mare poet. Un poet excepțional. Și totuși sint băgați în seamă alții fără valoare sau cu o valoare relativă. Așa se întîmplă și cu marile premii literare. Sigur, poezia trebuie să-și vadă de drumul ei. Ea depinde și nu depinde de premii. Sint mulți poeți puternici în țara dumneavoastră, sint mulți poeți puternici în lume. Oamenii au nevoie de poezia lor. Ei fac parte din spiritul adînc al umanității. Fără ei viața spiritului și a sufletului nu merge înainte.

LUCIAN AVRAMESCU

Vedere din Stockholm

